HEADLINES
RADIO SHOW
TACKLING FASCINATING MODERN CONTROVERSIES FROM A HALACHIC PERSPECTIVE
with
DOVID LICHTENSTEIN

Mikvaos

Shiur# 357 | Feb 3rd 2022

רש"י פרשת כי תשא פרק ל פסוק טז

ונתת אתו על עבודת אהל מועד - למדת שנצטוה למנותם בתחלתל נדבת המשכן אחר מעשה העגל.

רמב"ן פרשת צו פרק ח פסוק ב

קח את אהרן. פרשה זו נאמרה שבעת ימים קודם הקמת המשכן, שאין מוקדם ומאוחר בתורה, לשון רש"י. ולמה נהפוך דברי אלהים חיים. ועוד, כי צוה בפרשת ביום החדש הראשון (שמות מ) בכל הקמת המשכן ובלבישת אהרן ובניו ובמשיחת כולם, וספר שם מעשה משה בענין ההקמה, ולא הזכיר באהרן ובניו דבר עד המקום הזה, ואיך הפריש ענין אחד בשתי פרשיות, ואיחר המוקדם.

אבל הנכון שנאמר, כי נצטוה בהקמת המשכן בכ"ג באדר, והקים אותו, וכאשר עמד המשכן על מעמדו מיד קרא לו הש"י שהוא יושב הכרובים, וצוה אותו על מעשה הקרבנות כל הפרשיות האלה שמתחילת ויקרא עד כאן, כי רצה ללמדו מעשה כל הקרבנות ומשפטיהם קודם שיקריב מהם כלל, כי יש בקרבנות המלואים חטאת ועולה ושלמים ולא יודעו כל דיניהם רק מן הפרשיות האלה שהקדים לו.

ואחר כן אמר לו קח את אהרן ואת בניו אתו, לזרז אותו בשעת מעשה במה שאמר לו מתחלה (שמות כט א) וזה הדבר אשר תעשה להם לקדש אותם לכהן לי וגו', והוסיף לו בכאן, ואת כל העדה הקהל אל פתח אהל מועד, שיעשה במעמד כלם, שידעו שהש"י בחר באהרן ובזרעו.

ועל דרך הישר, נצטוה משה במלאכת המשכן קודם למעשה העגל, וכשנתרצה לו הקדוש ברוך הוא והבטיחו שישרה שכינתו בתוכם ידע מעצמו שמצות המשכן במקומה עומדת, וצוה לישראל עליה כמו שפירשתי בפרשת ויקהל (שם לה א). ואחרי שהשלימו המלאכה נאמר לו פרשת ביום החדש הראשון באחד לחדש תקים את משכן אהל מועד (שם מ ב), ושם נאמר לו והקרבת את אהרן ואת בניו וגו' (שם פסוק יב), והנה ידע שגם אהרן ובניו במעלתם ובחיבתם לפני המקום, ועכשיו חזר וזרזו ביום ראשון של מלואים ובשעת מעשה וכו', עכ"ל. דנחלקו רש"י והרמב"ן אם נצטוו במלאכת המשכן לפני עשיית העגל או אח"כ.

תלמוד בבלי מסכת עבודה זרה דף ד עמוד ב

א"ר יהושע בן לוי: לא עשו ישראל את העגל אלא ליתן פתחון פה לבעלי תשובה, שנאמר: מי יתן והיה לבבם זה להם ליראה אותי כל הימים וגו'.

רש"י מסכת עבודה זרה דף ד עמוד ב

לא עשו ישראל את העגל - כלומר גבורים ושליטים ביצרם היו ולא הי' ראוי להתגבר יצרם עליהן אלא גזירת מלך היתה לשלוט בם כדי ליתן פתחון פה לבעלי תשובה שאם יאמר החוטא לא אשוב שלא יקבלני אומרים לו צא ולמד ממעשה העגל שכפרו ונתקבלו בתשובה.

והיו הדברים האלה וגו' על לבבך (ו ו). שבת קודש הוא כמו גוטער יוד [-צדיק] שעומדים המשמשים לפני הפתח ואין מניחין לכנום, והעצה לזה להיות תמיד מוכן לעמוד לשקוד על דלתותי יום יום (משלי ח לד), כי בוודאי יקרה זמן שיפתח הדלת, ועל כן צריך להיות תמיד מוכן להכנס. וזה גם כן פירוש הפסוק והיו הדברים וגו' על לבבך, ולא נאמר והיו הדברים האלה וגו' בלבבך, כי באמת זה דבר גדול להיות קשור בעמקי הלב, אבל העצה על כל פנים להיות הדברים מוכנים תמיד על לבבך, וכשיקרה איזה זמן שיפתח הלב יכנסו הדברים בעומק הלב.[מח] [והיו הדברים האלה על לבבך וגו', זוהי הבטחה, אם יהיו על לבבך אז יכנסו אל הלב].[מט]

מח. שיח שרפי קודש ח"ב (קעט). ושם בח"ד (סו) מביא כעין זה מס' שם משמואל (ואתחנן תרע"ז) בשם הרבי מקוצק זצ"ל. וכפי הנראה מפי שניהם נאמר, וראה בבית ישראל בא (תשי"ט), צו (תשל"א), ואתחנן (תש"ט), שבת תשובה (תשי"ג) והאזינו (תשל"ה) שמביא כן בשם שניהם, ושם ואתחנן (תשכ"ה) הביא זה מרבינו בשם קאצק, ושם (תש"ל) כתב רק בשם רבינו בזה"ל: כי הלב סגור, רק שיהיה על לבבך שאם יתיישב ילך על הלב. ובהרבה מקומות הביא מאמר זה בשם א' מהם.

מט. בית ישראל בראשית (תשכ"ו).

תלמוד בבלי מסכת שבת דף צב עמוד א

משנה. המוציא בין בימינו בין בשמאלו, בתוך חיקו או על כתיפיו - חייב, שכן משא בני קהת. כלאחר ידו, ברגלו, בפיו, ובמרפקו, באזנו, ובשערו, ובפונדתו ופיה למטה, בין פונדתו לחלוקו, ובשפת חלוקו, במנעלו, בסנדלו - פטור, שלא הוציא כדרך המוציאין.

גמרא. אמר רבי אלעזר: המוציא משאוי למעלה מעשרה טפחים - חייב, שכן משא בני קהת. ומשא בני קהת מנלן - דכתיב: על המשכן ועל המזבח סביב, מקיש מזבח למשכן; מה משכן עשר אמות - אף מזבח עשר אמות. ומשכן גופיה מנלן? - דכתיב עשר אמות ארך הקרש וכתיב ויפרש את האהל על המשכן. ואמר רב: משה רבינו פרשו, מכאן אתה למד: גובהן של לויים עשר אמות. וגמירי, דכל טונא דמידלי במוטות - תילתא מלעיל, ותרי תילתי מלתחת - אישתכח דהוה מידלי טובא. ואיבעית אימא - מארון. דאמר מר: ארון תשעה, וכפורת טפח - הרי כאן עשרה. וגמירי, דכל טונא דמידלי במוטות - תילתא מלעיל ותרי תילתי מלרע, אישתכח דלמעלה מעשרה הוה קאי. - וליגמר ממשה? - דילמא משה שאני, דאמר מר: אין השכינה שורה אלא על חכם גבור ועשיר ובעל קומה.

תלמוד בבלי מסכת שבת דף צג עמוד ב

המוציא אוכלין פחות מכשיעור בכלי - פטור אף על הכלי, שהכלי טפלה לו. את החי במטה - פטור אף על המטה, שהמטה טפלה לו.

תלמוד בבלי מסכת שבת דף צד עמוד א

את החי במטה פטור אף על המטה. לימא מתניתין רבי נתן היא ולא רבנן? דתניא: המוציא בהמה חיה ועוף לרשות הרבים, בין חיין ובין שחוטין - חייב. רבי נתן אומר: על שחוטין חייב, ועל חיין פטור, שהחי נושא את עצמו. אמר רבא: אפילו תימא רבנן; עד כאן לא פליגי רבנן עליה דרבי נתן - אלא בבהמה חיה ועוף דמשרבטי נפשייהו, אבל אדם חי דנושא את עצמו - אפילו רבנן מודו.

Selected audio from our listeners

Answers to the Questions

Answers to the Questions 1 *click here*

Answers to the Questions 2 *click here*

Answers to the Questions 3 *click here*

Answers to the Questions 4 *click here*

Answers to the Questions 5 *click here*

Answers to the Questions 6 *click here*

Answers to the Questions 7 *click here*

Answers to the Questions 8 *click here*

Answers to the Questions 9 *click here*

Answers to the Questions 10 *click here*

Answers to the Questions 11 *click here*

Comments on the Shiur

Comments on the Shiur 1 *click here*

Comments on the Shiur 2 *click here*

Comments on the Shiur 3 *click here*

Comments on the Shiur 4 *click here*

Comments on the Shiur 5 *click here*

Comments on the Shiur 6 *click here*

Shiur Suggestions

Shiur Suggestion 1 *click here*

Selected emails from our listeners

Answers to the Questions

חדא יש לציין מה שכתבו הבעלי תוס' פרשת תרומה שבדרך כלל לא היה נושא את נושאיו ורק כשעברו הירדן, אולם מצינו בהרבה מקומות שלא כדבריהם.

עיין שפ"א שבת צ"ב מה שמבאר בזה ב' לשונות של הגמ' שם, וע"ע מרומי שדה שבת צ"ד שנתקשה בזה,

לכאורה יש מקום לומר, הנה בשו"ת אג"מ סי' סב מגדיר ענין חי נושא את עצמו שכדי שיחשב מלאכת הוצאה בעינן שיהא ניכר שמה שנשתנה מקומו היה ע"י הוצאה, ולכן חי שיש לו יכולת לשנות מקומו לולי ההוצאה לא חשובה הוצאה, ולפי"ז היה נראה אף שהארון היה נושא את נושאיו מ"מ היה צריך שיהו נושאים אותו, ובאמת אולי יל"פ כן אפי' לולי האג"מ].

(ואלא שיל"ע במה שמצינו במעשה הפלשתים שעבר מקומות בלי שום נשיאה ואולי היה ענין אחר).

Dear Rabbi David Lichtenstein,

As a Hakdama to the Geshmaka riddle and to make the Kasha stronger, Tosfos on 93a of Shabbos asks why is someone who carries a chai not chayiv from the din of zeh yachol vezeh aino yachol chayiv. Here, the one being carried cannot carry himself without the help of the carrier but the carrier does not need help and is therefore chayiv. Tosfos explains that the petur of Chai Nosei es Atzmo is BECAUSE it is not a form of melacha found in the Mishkan (since even the animals used were dead).

Accordingly, we can be mechalek that since the aron was nosei es nosav it is a case of zeh yachol vizeh yachol and is therefore a completely different Din than chai nosei es atzmo which is zeh yachol and zeh aino yachol.

However this will create a bigger issue. According to this, we should learn from the aron that zeh yachol vizeh yachol is chayiv?

[although it is possible to be answer begrudgingly that the aron is really zeh aino yachol vizeh aino yachol because it is impossible to carry the aron without a miracle (similar to the doors to the beis hamikdash that were miraculously shut until Shlomo Hamelech

davened) and the aron also needs the person because it would not float without a person "carrying" it.]

Additionally, my Rebbi, Rav Michal Shurkin, explains the from Rav Yosheh Ber Solovietchik Z"L in Harrerei kedem, that there is a machlokes Tosfos and Rambam in how to understand Chai Noseh Es Atzmo. Tosfos understands that although is is a form of carrying it is not assur because it is not comparable to the Mishkan. The Rambam on the other hand, understands that it is as if the carrier is not carrying anything at all because the person is carrying himself.

Accordingly, even if we begrudgingly answer for Tosfos that the Aron is a case of Zeh aino yachol ViZeh aino Yachol, it will still be shver according to the Rambam why he doesn't learn from the Aron Hakodesh that carrying something that carries itself is Hotzaah.

I Think that the answer to the Rambam and a better answer to Tosfos lies within better understanding the Aron. A simple question, if the Aron carried itself why did people need to pretend to carry it? The answer is a deep one. The Kohanim DID carry the aron, but the WAY to carry the aron is to let is to carry you. In Drush, this symbolizes that kinyan Torah comes as a gift from Hashem but as a result of our efforts to aquire Torah (like Megilla 13a that although yegati umatzasi taamin but leukmi bigirsa is Tali on Hashem). Therefore, unlike a person, the Aron is completely carried by the Kohen albeit by letting the Aron carry him.

With gratitude to your show,

Ephraim Berger

Tosafos in Shabbos learns the reason carrying a live person/animal is פטור is because they didn't carry live objects in the מלאכת המשכן... therefore this would not apply by the ארון which they did carry..

Samuel Obstfeld

Hi Reb Dovid

Firstly the da's zekeinim mibalei tosfos (shemos 35,11) holds that the oron only carried its carriers at certain times in the yarden (and he asks a question, if so why was uzah punished for catching the oron, and he leaves it as a question...) - although its a gemara in sota 35a that it did carry its carriers always.

But see the chassam sofer on the gemara that says that there were 2 ornon's. one with the luchos and one with the broken luchos, and only the one with the luchos carried its carriers, and the gemara is talking about the one with the actual luchos inside it.

There is another way to explain the gemara based on chiddushei hagriz (hil. melochim 5:5), but too long to go into it now....

Very informative show this week, I really enjoyed it

kol tuv

shloimy berlin

Hi Reb Dovid, here is my answer. The aron bris Hashem is not comparable a live person in any way, so therefore lifting the aron cannot be compared to lifting a live person on Shabbos. The aron was unique in that it did not take up any space in kodesh kodoshim, lifted its bearers, and in the time of Yehoshua was able to get all of klal Yisrael between its poles before crossing the Yarden. Therefore, a chai cannot be compared to the aron and keruvim in any way.

Thanks,

Yaakov Stroh

The difference between the Aron and a person can either be broken out into that the Aron is superficial going by itself but a human is programmed by it.

In addition we see after Plishtim sent back to yidden in Shmuel it went on wagon didn't fly itself so since it used a wagon that would make it no eligible like a human

Isaac Sprecher

א. בדעת זקנים מבעלי תוס' (שמות כ"ה י"א) מבואר דלא היה הארון נושא את נושאיו אלא לפי שעה כשעברו ישראל את הירדן, וכן זמן אחר אבל לא תמיד.

ב. בשו"ת דברי יציב (או"ח סי' קמ"ז) מתרץ דאע"ג דנשא את נושאיו, אבל כיון שקראו התורה לנשיאת הארון "עבודה" ממילא שפיר אפשר למילף מיניה כאילו נשאו אותו.

ג. ותירץ החת"ס (שבת צב.) דחלוק הארון שבו היו הלוחות והיה נושא את נושאיו, והסוגיא דשבת דיליף ממשא בני קהת היינו מהארון שבו היו שברי לוחות שלא היה נושא את נושאיו. (עיין רש"י בפרשת עקב פרק י' פסוק א' דכתב דמשה עשה ארון עץ להניח בו הלוחות ובצלאל עשה ארון אחר).

ד. ארון נושא את נושאיו היה נס, אבל מצד עצם נשיאת הארון היה צריכין לשאתו, משא"כ חי נושא את עצמו היינו שבדרך הטבע הוא כן שא"צ לשאתו וממילא אין חלות טילטול עליו, ואינו כארון שהוא מצד דבר מן הצד דהיינו נס.

לייבל געלקופף

שלום וברכה לכבוד הרב שליט״א,

על הקושיא על הגמ׳ שבת צ״ב ע״א דילפי הוצאה ממשא בני קהת, ולכאורה הא בארון אמרו בגמ׳ סוטה לה ע״א שארון נושא את נושאיו, וא״כ הא זה דומה לחי, שאמרו בגמ (צד ע״א) שחי נושא את עצמו ופטור.

וקושיא זו כבר ציין בתו״ד מרן החת״ס זצ״ל בחידושיו שבת שם, וגם בשפת אמת שם (עיין לקמן), וכן נשאר בצ״ע הגאון הנצי״ב זצ״ל במרומי שדה צד ע״א על תוס ד״ה שהחי כו׳:

החת״ס שם הוא על מה שהגמ׳ לומד דהמוציא משא למעלה מעשרה טפחים חייב, שכן משא בני קהת, ומקשה הגמ ומשא בני קהת מנלן, ומתרץ דכתיב על המשכן ועל המזבח סביב, מקיש מזבח למשכן מה משכן י׳ אמות אף מזבח י׳ אמות, ומקשה ומשכן גופיה מנלן ומתרץ דכתיב עשר אמות אורך הקרש, וכתיב ויפרש את האהל על המשכן, ואמר רב, משה רבינו רבינו פרשו, מכאן אתה למד גובהן של לויים עשר אמות, וגמירי דכל טונא דמידלי במוטות תליתא מלעיל ותרי תילתא מלתחת אשתכח דהוה מידלי טובא, ואיבעית אימא מארון וכו׳ דהוה י׳ אמות וגמירי דכל טונא וכו׳ עכ״ד הגמרא, והנה החת״ס שם מקשה מכאן על הרמב״ן בפרשתן (כה יב) שכתב על רש״י שפירש שהבדים היה סמוך להכפורת, דלא ידע אמאי פירש כן, שהכבוד היה יותר, ועוד כי דרך הכבוד שיהא הארון נשא וגבוה למעלה על כתבות הכהנים עכ״ד (והיינו שהוא סובר שהיה למטה בארון), והקשה החת״ס שזה נגד הגמ׳ הנ״ל שפירש דהיה רק שליש למעלה, והיינו שהבדים היה בתחתון של שליש העליונה, (וכן הקשו בפירוש הטור עה״ת, הנחלת יעקב סולניק, ובמנ״ח מצוה צ״ה, ובפנים יפות, והבית מאיר והבן אריה שם בשבת, והחת״ס תש׳ באו״ח סימן ע׳, ועוד עיין בהערות הרמב״ן מהדורת שעוול) ומתרץ שם דלא על על הארון ולוחות מיירי שם אלא מהארון ששם השברי לוחות בתוכם עיי״ש, והנה בשפ״א שם בא״ד בגמ׳ ומשא בני קהת וכו׳ שכתב דהא דלישנא קמא יליף ממזבח ולא יליף מהארון, י״ל כמו המוציא חי פטור דחי נושא את עצמו, כן בארון דהי׳ נושא את עצמו פטור ולאו עבודה הוא עכל״ק, (ועיין עוד בדבריו הקדושים בתורת משה בפרשתן על פסוק ויצקת לו ארבע טבעת זהב וכו׳ לפרש שיטת הרמב״ן, וע״ע בספר חסוי סלע בפרשתן בדברי החת״ס והרמב״ן, ועיין במשנה שכיר עה״ת (להג״ר ישכר שלמה טיכטל זצ״ל הי״ד דומ״ץ פישטיאן) ושו״ת משנה שכיר או״ח קל״א בדברי החת״ס, וע״ע בכלי חמדה כאן מש״כ בדברי החת״ס - ובדבריו חזינן דחת״ס לא מתכווין לומר, דמשום שהיה נושא את נושאיו לא הוה עבודה - וכן משמע באמת מלשון החת״ס ודלא כהשפ״א וגיסו השפתי צדיק לקמן ושאר האחרונים שמיישבים דבאמת פטורים על משא הארון ודו״ק, ועיין בספר מנחת סולת (על החינוך להגה״ק רבי דוד צבי זעהמאן זצ״ל הי״ד אב״ד דוקלא מגאוני פולין, וזקניו של הגאון רבי פנחס הירשפרונג ז״ל אב״ד מונטריאל) נדפס מחדש ע״י מכון ירושלים, מצוה צ״ה אות ג׳ וסוף מצוה צ״ו משכ״ל על החת״ס, (ועיין בספר ברית יהושע על עניני ברית מילה להה״ר יהושע קארניאל שליט״א מרמ״י בעלזא עמוד קצח הערה כט, בשם השפ״א לבאר דאף שהיה נושא את נושאיו, הוה תורת משא ושונה מחי, משום שחי הסברא הוא שהחי מסייע בנשיאת עצמו, אבל בארון היה הנס שלא היה משקל וכבדות וסייע להלויים לנושאו, אעפ״כ הכהן עשה פעולת הוצאה, ובלי פעולתו נשאר במקום הראשון, ומדייק השפ״א ״שארון נושא את נושאיו״ מכלל שהלויים נשארו בשם נושא הארון, שהרי אמרו נושא את נושאיו, וזה כעין שהבאתי לקמן מהתורת מיכאל, וזה לכאורה דלא כמו שכתב השפ״א שם במס׳ שבת),

ובספר שפתי צדיק (להגה״ק מפילץ זי״ע נכד הגה״ק החי׳ הרי״ם זצוקק״ל - גיסו של השפ״א) בפרשתן אות ט״ז כתב דבר נפלא ליישב הקושיא על הרמב״ן, שלכאורה אמאי הלישנא קמא מיאנו בהלימוד

מארון, ולמד ממזבח ונצרך להשוות כל הלויים למשה שהיו גובהם י אמות כמותו, ולא למד מארון, ועי״ז מבאר שהלישנא קמא לא רצה ללמוד מארון, משום שנושא את עצמו (וזה ממש ביאורו של גיסו השפ״א), ובזה מתרץ דברי הרמב״ן, דלהראות כבוד קדושת הארון שאינו משאוי, לכך במכוון נעשו הטבעות למטה בשוליים שיהי׳ כל הארון למעלה בכתפם, ובא הרמב״ן לפרש מנין הלימוד שהיה שינוי בארון מכל טונא, וזה הוכיח מלשון פעמותיו עכ״ד (דפירש הרמב״ן שם דזה מלשון פסיעה - מה יפו פעמיך וכו׳ - ועיי״ש בדברי האבן עזרא)

ועיין בדעת זקנים לבעל התוס׳ (כה יא) שכתב דרק לפי שעה היה נושא את נושאיו ולא בכל עת (עיי״ש מה שהקשה לפ״ז ועיין אריכות בנידון ובסברא הראשונים הנ״ל במהר״ל בח״א בסוטה שם, וע״ע בספר באר צבי להג״ר צבי קריזר שליט״א בפרשתן)

ובספר אבני שהם (להגרמ״ל שחור ז״ל) בפרשתן ראיתי שמבאר דרק בחי שמעיקר טבעו נושא את עצמו, בזה הוא דפטרינן את נושאו, אבל הארון כשלעצמו לא נושא את עצמו אלא דעפ״י נס נשא את נושאיו, להכי לא חשיב כדבר הנושא את עצמו עיי״ש ויל״ע (ועיין במרומי שדה שם שלא ניחא ליה בזה).

והנה ראיתי בספר מיכאל באחת (תולדות והליכות ומכתבים, הרב הגאון הכהן הגדול מאחיו רבי מיכאל פורשלגר זצ״ל מבלטימור) במכתבים עמוד קפד שכתב להאדמ״ר רבי העניך ברנשטיין זצ״ל בן כ״ק האדמו״ר השם משמואל מסוכוטשוב זצוק״ל לתרץ מה שהניח הקושיא דידן אביו בספרו הגדול פרשת נשא תרע״א וכתב דברים מאירים וראוי להביא לשונו וז״ל ונראה לתרץ, שהלימוד הוא דכל מה שהיה במקדש הוי בשם מלאכה וכעין שמצינו בהא דאמרינן דנושא את עצמו, ומתבאר בתוס׳ (צד ע״א) שאילו היו נושאים את האיילים היה חייב גם בחי דנושא את עצמו, אלא דהאיילים היה הולכים ברגליהם ולהכי פטור, אבל בהארון דהוצרך למשא בני קהת, ובזה שהיו בני קהת נושאים אותו היה נושא את עצמו, אבל לולא זאת לא היו נושא את עצמו, א״כ היה זה בכח הלויים שהיה נושא את עצמו, והם שהשתתפו בכח הארון לישא את עצמו, ולולא כח הלויים הן ברוחניות והן בגשמיות לא היה בו כח זה לישא את עצמו, והלויים בכוחם - בכח המצוה שהיה מוטל עליהם לישא בכתף, ובעשות מצוה זו בכל כוונתם בכוחם, היה בנתינתם התעוררת כח הארון להיות נושא את עצמו, והם הוציא לפעול הכח הזה, וכיון שהיה זה במשכן הוי זה בשם מלאכה עכת״ד המשמחים הגוהנ״פ..

ובהערות רבינו הגרי״ש אלישיב שבת ח״ב (מהדורה תש״פ) כתב לתרץ קודם מבאר בהקדם הרמב״ן (במדבר ח, כד,) שפירש שם הטעם שהלויים לא היו עובדים אלא מבן שלשים ולמעלה, משום שצריכים לישא הארון, שהיה כבד מאוד וע״כ היו צריכים להיות בעל כח, ולכאורה צ״ב, למה היו צריכים בעלי כח למשא הארון, הלא אף שהיה כבד, הלא היו נושא את נושאיו, ולא היו צריך כח כלל כדי לשאתו, וע״כ צ״ל דיש בזה נפ״מ בין הגבהתו והנחתו לבין טלטול, דרק במשאו ממקום למקום היה נושא את נושאיו, אבל בהגבהתו והנחתו היה צריך כח רב לזה, וע״כ היו צריכים הלויים להיות בני שלשים, וא״כ י״ל דאף לגבי

מאי דילפי׳ מהוצאה שפיר ילפי׳ מארון, דאף שבטלטולו היה נושא את עצמו ואת נושאיו, כיון דהיה צריך עקירה והנחה בכח האדם, שפיר שייך ביה ענין הוצאה,(ועיין לעיל בשם השפתי צדיק ודו״ק)

עוד מיישב שם דהרי הארון בזמן המסעות היה מכוסים בשלשה כיסויים, פרוכת ועור תחש ועוד כיסוי, והם לא היו נושאים את נושאיהם, וא״כ י״ל דהילפותא היא ממה שנשאו הלויים כיסוי הארון, ואע״ג דלגבי המוציא את החי אמרינן שפטור אפילו הוציאו בבגדים, הא מפרש טעמה משום שהבגד טפלה לו, ומשמע דאם לא היה הבגד טפל לאדם, היה חייב על הוצאת הבגד, וא״כ י״ל דלגבי הארון, לא היה כיסויים בטלים לו, (שהיה בהם חשיבות מיוחדת להיות למחיצה על הארון) ושפיר חשיבא הוצאת כיסויי הארון הוצאה וילפי׳ מינייהו, (ועיי״ש שמיישב עוד ע״ד הדעת זקנים והאבני שהם עיי״ש)

וע״ע בחבצלת השרון בפרשתן

שמואל ווערצבערגער

וויליאמסבורג

Hi it's Sruly modes, I would like to offer several possibilities in answer to this week's riddle

1.The Chasam Sofer explains that only the 2nd Aron which contained the Luchos Shineos carried itself, hotza is learned from the 1st aron which contained the broken Luchos.

2. Some learn that although the Aron carried itself periodically, we learn hotza from the fact that it general had to be carried.

3. The Sfas Emes understands that even if the actual act of carrying the aron itself didn't necessary constitute a Melecha, by virtue of the fact the torah called this act a "avoda", we learn from here that a regular hotza (on a stationary item) is a Melacha on Shabbos.

4. Even without the above chidush, Melachos aren't learned from the events that actually accord, rather from the acts they were commanded to do. Even according to those that say it always carried itself, it's still in essence a stationary object that needed carriers, therefore the commandment was to carry it, although when they actually came

down to carrying it a miracle then accord and it carried itself, nevertheless the fact remains that the essence of the commandment was to carry it.

5. Many understand the exemption of "chai", as although one actually carries, when his act didn't really add anything as the item could of just carried itself, his act wouldn't be considered a Melacha at all. However by the aron, although during their travels it actually carried them, since it still didn't have the ability to initiate its own travel, it wouldn't be included in this exemption, (this is evident in the Chinuch who says the aron's rods must be secure less they drop it, seemingly although it carried itself it still needed the carriers).

6. Tosfos Understands the concept entirely different, that since we don't find in the Mishkan a concept of carrying animals, as the animals always simply carried themself, the Melacha of hotza was never said on a living being. The Nitziv explains that according to this an act of carrying a living being is still a Melocha, the exemption is only on animals which were presumably never carried as they carry themself, however the aron which was definitely carried would be a melacha, as the fact it carries itself doesn't take away from it being a hotza.

This week's riddle is asked by the Netziv in the Meromei Sadeh (Shabbos 94a).

שם. תוס׳ ד״ה שהתי כו׳. ואומר ר״י דממשכן גמרינן שלא
היו נושאין דבר חי כו׳. וקשה לי הא גם הארון היה
נושא את עצמו. ואי משום דמיירי במשא בעלי חיים שלא
היה במשכן, א״כ מאי נ״מ בין כפות לשאינו כפות, ובין אדם
לשארי בע״ח ול״ע:

A few possible answers:

1) In the sefer Mevaser Tov (Siman 25), the Biala Rebbe answers that the melacha of hotzaa requires a "masa": thus in the case of a person, he is nosei es atzmo and there

is no masuy at all. In the case of the Aron, however, there was a masuy (and in fact, it was only nosei es nosav--implying that there was some element of carrying by the Kohanim).

ובהאמור יש ליישב, שכל יסוד פטור חי נושא את עצמו,
אינו מצד הגברא במה שלא פעל במעשהו, שאין
כאן מעשה הוצאה, אלא מחמת כי חסר בשם 'משא'. ודין
זה שייך רק בחי הנושא את עצמו שמפקיע בזה ממנו שם
משאוי, אבל הארון הרי היה בו שפיר שם משאוי, ומה
שבדרך נס הקיל משא נושאיו ונשא את עצמו שלא הרגישו
בו כובד משא, הרי סוף סוף הוי ביה שם 'משאוי' ושפיר
חייב עליו. ורק אם נבוא עליו מצד מעשה הוצאה של הגברא,
יש לדון שלא עשו בארון מעשה הוצאה, מאחר שלא נצרכו
לטרוח בכובד משאו ודו"ק.

2) We don't learn divrei halacha from nisim, so although we learn hotzaa from carrying the Aron, we ignore the fact that it carried itself.

3) The Sfas Emes (Shabbos 92a) answers that this question is why the lishna kama in the Gemara learns hotzaa from the Mizbeach and not the Aron.

פ"ט]. והא דלישנא קמא יליף ממזבח ולא יליף מארון. י"ל
כמו דהמוציא חי פטור משום דחי נושא את עצמו, כן בארון
דס"ל נושא את נושאו פטור ולאו עבודה היא :

There are many other possible answers, but these are the ones that seem the most plausible to me.

Best,

David Birnbaum

Response

1) The Bialer Rebbe is saying if you carry a 300 lb man across the street it’s nit a ‘masa’? I suggest he should try it!

2) We’re not learning the Halacha, we’re learning the concept.

3) we are asking the question according to the lishna basra.

I hear. With respect to the Biala Rebbe's answer, I think he is saying a lomdus: that by the person carrying another person, each one is seen as carrying themselves (nosei es atzmo) even if that may not be how the laws of physics sees it. By the Aron, each party--the Aron and Leviim/Kohanim--were carrying each other ("nosei es nosav"). Your shaila of the 300 lb. man is really stam a kasha on how chai nosei es atzmo works, and I think the answer to that is that once we have such a rule it will apply regardless of weight (according to Rashi, because either way the person is carrying some portion of the weight himself, even if not the whole thing, and according to other Rishonim and Acharonim for various other reasons).

I think another way to think about this lomdus can be found in the Igros Moshe (Y.D. 1, 2), where he explains that hotzaa is when a theoretical onlooker who sees the object at Point B would assume that it was moved there from Point A by a person. However, by a chai, a person who sees a person sitting at Point B assumes they got there under their own power (unless they're unable to walk, such as a a choleh or katan she'eino yachol leilech b'atzman, in which case we know one is chayav if he carries them).

והנכון לע״ד דממשכן ילפינן להחשיב הוצאה
למלאכה בדבר שמוכרח וניכר שנשאוהו לכאן דכשהיה
החפץ ברה״י ועתה הוא נמצא ברה״ר ניכר וידוע לכל
שנשאוהו לכאן דאל״כ לא היה אפשר להחפץ להיות
ברה״ר וזהו חשיבות מלאכה דהוצאה כיון דבלא
מעשה אדם לא היה נעתק ממקומו הראשון וכל
רואה החפץ מונח באיזה מקום שואל מי הביאו לכאן
אבל האדם שהולך בעצמו וכשרואין אותו ברה״ר
אף שידוע שהיה מתחלה ברה״י אין כאן שאלה מי

הביאו לכאן כיון דמעצמו יכול לבא לכאן בלא שום
מלאכת משא אדם ולכן אף שנעשה העתקתו מרה"י
לרה"ר ע"י משא אדם אין לזה חשיבות המלאכה
דהוצאה כיון דלא ניכר בהדבר שנעשה בה מלאכה.
וזהו פירוש נושא את עצמו לא שעתה בעת שנושאו
האחר הוא גם נושא עצמו שזה אינו טעם לפטור
אלא על עצם ההעתקה ממקום למקום הוא נושא
את עצמו וכל הרואה אותו במקום אחר מכפי שהגיחו
לא ישאל איך בא לכאן דהרי נושא את עצמו ויכול
לבא לכאן בלא שום מלאכה לכן אין לזה חשיבות
מלאכה אף שנעשה ע"י הוצאת אדם דאין ניכר
בזה מלאכה. ובבע"ח שאינם בני דעת ואף שיכולין

I think this distinction can be brought to bear on our question: in the case of the Aron, someone from Bnei Yisrael who saw the Aron at Point B after they were previously camped at Point A knew that it was carried by Kohanim/Leviim (since it was only nosei es nosav) and didn't fly there on its own.

DB

בעזהשי"ת

ידועים הם דברי החת"ס בחידושיו על הגמ' שבת צ"ב א' שאין הגמרא מיירי בהארון שהלוחות בתוכו דהוא היה נושא את נושאיו אלא בהארון שבהם מונחים שברי הלוחות.

וקצת קשה שהרי כתב הרמב"ן בפרשת עקב עה"פ ועשית לך ארון עץ שדברי ר' יהודה ב"ר אילעאי [המובאים בירושלמי שקלים פ"ו ה"א] האומר ששתי ארונות היו, דברי יחיד הם ודעת רבותינו בכל מקום בתלמוד אינו כן.

ונראה שהרי אין למידים מלאכות המשכן אלא מדברים המפורשים בקרא כמבואר בתוס' עירובין ו' א' ד"ה כיצד מערבין, ולכן כיון שזה שהארון נושא את נושאיו אינו מפורש בקרא אין למדים ממנו שעל חי הנושא את עצמו חייב משום הוצאה. ואם נפשך לומר ששונה מנין הטף ונשים וערב רב שהיו במדבר שאינם מפורשים בתורה כלל מזה שהארון היה נושא את נושאיו שנדרש מקראי בס' יהושע כמ"ש בסוטה ל"ה א' [והוי גלוי מילתא בעלמא], י"ל כיון שהתורה קוראת לתפקידם של בני קהת עבודה ומשא [וכמ"ש בפ' נשא ולבני קהת וגו' עבודת הקודש עליהם בכתף ישאון], הרי שמצידם הוי מלאכה אלא שנעשה נס והארון נשא את נושאיו, והצוי היתה שהם יכינו עצמם כעבד למשא [ומ"מ היה אסור להם לחשוב שהארון נצטרך להם כמבואר בגמ' סוטה שם]. לכן שפיר למדים מעבודה זו (לולי הנס) דהוי משא, משא"כ חי

שמעיקרא נושא את עצמו, אמרו שאין זו משאו. וכעי"ז מצאנו בירושלמי שבת פ"ז ה"ב ופי"ב ה"א שלמדו מלאכת בונה מהנחת הקרשים לתוך האדנים, ואף שגם שם לכאו' נעשה ע"י נס כמו שהביא רש"י מהמדרש תנחומא פ' פקודי ל"ט ל"ג.

בדרך אחרת ביאור הפני יהושע שבת שם, שכיון שמלאכת הוצאה מלאכה גרוע הוא, אין לך בו אלא חידושו, ואם מצאנו שהארון הנושא את נושאיו הוי מלאכת הוצאה במשכן אין ללמוד מזה לבני אדם או בהמות הנושאים עת עצמם.

דמוקיר רבנן, אלי שמואלס

Rabbi Shay Tahan

שולחן ערוך יורה דעה הלכות נדה סימן קצח סעיף א

צריכה שתטבול כל גופה בפעם אחת; לפיכך צריך שלא יהיה עליה שום דבר החוצץ. ואפילו כל שהוא אם דרך בני אדם לפעמים להקפיד עליו חוצץ אפילו אם אינה מקפדת עליו עתה, או אפילו אינה מקפדת עליו לעולם שדרך רוב בני אדם להקפיד עליו חוצץ ואם הוא חופה רוב הגוף, אפילו אין דרך בני אדם להקפיד בכך, חוצץ. הגה: ולכתחלה לא תטבול אפילו בדברים שאינם חוצצין, גזרה אטו דברים החוצצים (הגהות ש"ד).

שולחן ערוך יורה דעה הלכות נדה סימן קצח סעיף כג

השירים והנזמים והטבעות והקטלאות אם הם רפוים, אינם חוצצים, ואם הם מהודקים חוצצים.

סדרי טהרה - שיורי טהרה סימן קצח ס"ק מד

ואם הם מהודקים. ואין להקשות הא מיעוט שאינו מקפיד הוא, פירש הראב"ד לפי שמקפדת להסירו בשעת לישה והוי כחוטי צמר דסעיף ב'. ט"ז ס"ק כג.

כתב בספר גן המלך סימן קכ"ג ודבר פשוט שאין להחמיר כן אלא במי שיש לו מלאכה גרועה שאם ישאר הטבעת בידו יטנפו מעסק אותה מלאכה, אבל מי שמלאכתו נקיה ואינו מקפיד להסירם בשעת מלאכה, או מי שאין לו מלאכה, שאין לחוש להסירם אף על גב דמהדקי טובא, משום דהוי חציצה במעוטו שאינו מקפיד דלא מחמרינן ביה כלל. והנה בעיקר דין חציצה דיינינן ליה לכל אחד לפי מה שהוא, כגון מוכרי רבב והצבע אף על פי ששאר בני אדם מקפידין וכו', ואין לגזור במי שאינו מקפיד אטו מי שמקפיד וכו', עכ"ל לפי זה יש לומר באשה שאין דרכה ללוש בעצמה שאין הטבעת שעל ידיה חוצץ אפילו מהדק טובא, וכהאי גוונא כתב בספר אליה רבה שם בשם הרש"ל [ים של שלמה חולין פרק ח סימן כא] דטבעת באנשים אינו חוצץ לפי שאין מקפידין, אם לא בטבעת שיש לו אבן טוב, והוא גם כן מהאי טעמא לפי שאין דרכן של אנשים לעשות מלאכות כאלו. מכל מקום אין להקל, כיון דבשלחן ערוך כאן ובאורח חיים כתב סתם דטבעת מהודק חוצץ, ולא מפליג מידי, משמע שאין לחלק בזה, ולא דמי למוכרי רבב והצובעים שכל אותו אומנות ידוע בכך, מה שאין כן כאן יש לומר דלא פלוג, מיהו אפשר בדיעבד ושימשה דיש להקל בנדון זה:

דובב מישרים חלק ג סימן מ

א) ועל דבר השאלה אודות אשה אחת שעשו לה ניתוח על השיניים ותפרו הבשר שהשיניים קבועות בו בחוטין, והחוטין נשארו שם עד שהם יהיו נלקחים ע"י הרופאים, והאשה כבר טבלה ובאה לשאול אם החוטים האלו חוצצים

בטבילה, וכבר הכריע כת"ה להקל. ויפה הורה וכבר האריכו בשו"ת האחרונים בכעין זה, וגם אני בספרי דובב מישרים ח"א סי' ע"א [אות א'] וסי' פ"ד דנתי בכעין נדון זה והכרעתי להקל, וקשה עתיקא.

וגם בנדון דידן הנראה כיון שבית הסתרים אינו נידון בפני עצמו א"כ הוי החציצה במיעוטו, וכבר העלה בדרו"ח להגרע"א ז"ל [כתבים פ"ו ע"א מדפי הספר] דלצורך רפואה הוי כמיעוט שאינו מקפיד ואינו חוצץ. והא דקשיא מרטיה שעל המכה ומאגד וקשקשים שעל השבר [תוספתא מקואות פ"ו ה"ד], עיין בשו"ת רע"א סי' ס' בשם הגאון מליסא מה שחילק בזה ועוד מטעמים אחרים חלקו, על כן בנדון דידן שהיא בבית הסתרים יש לצרף גם שיטת הריטב"א בקדושין דף כ"ה [ע"א ד"ה דתנן] דלא בעינן ראוי לביאת מים רק מדרבנן והוי תרי דרבנן, ועל כן בודאי יש להקל שאינו חוצץ.

דם, אסור לנקות עם מברשת ותוכל לחוץ היטב שיניה ע"י קיסם [קעג].

אסור לחוץ שיניה בשבת אחר אכילה, אם הוא לצורך הטבילה של מוצאי שבת, אם אין מפריע לה עכשיו, דאם מפריע לה, הרי הוא לצורך שבת ומותר.

אכילת בשר ביום הטבילה

(לג) **שלא לאכול בשר**. הא דאין לאכול בשר ביום הטבילה, היינו כל בשר בכלל [היינו בשר עוף ובקר], אבל שאר דברים כגון דגים תפוחים ותפוזים וכיו"ב מותר, דאם באנו לחוש גם בשאר מאכלים, איכא למיחש בהרבה מאכלים.

ודע דקליפות העשויות מבשר טחון גם אלו בכלל בשר לענין זה, דגם בזה יש כעין חוטים, ואיכא למיחש לחציצה.

הא דאין לאכול בשר ביום הטבילה, היינו אפילו אם בדעתה לחוץ את שיניה לאחר האכילה, מ"מ בשבת ויו"ט מותר לאכול בשר ולפני הטבילה תחוץ שיניה היטב וכנ"ל. וה"ה בשאר סעודת מצוה מותר.

(לד) **ואין לה לעסוק כל היום**. וכן אין להתעסק בבצק או בדבק וכדו' כל יום הטבילה. אמנם מי שדינו כבצק, אע"פ שלמעשה מחמירין להצריכה לנקות ולהסיר הבצק טרם טבילתה, מ"מ לענין חששא זו [דלא תתעסק בדברים החוצצים] יש להקל.

סתימות שיניים ושאר טיפולים

סתימה קבועה

הנה התקדש בדורות האחרונים אלא

נוהגות (לג) **שלא לאכול בשר** ביום לכתן לבית הטבילה מפני שהוא נכנס בין השינים יותר ממאכל אחר ואע"פ שבודקות וחוצות השינים חוששות דילמא תשתייר מיניה ולאו אדעתה ומנהג יפה הוא:

הגה. ואין לה לאכול בין הרחיצה לטבילה (הרא"ש בה"נ) (לד) ואין לה לעסוק כל היום קודם הטבילה בבצק או בנרות של שעוה שלא ידבק בה (ש"ד) וכן נהגו:

הרופאים, שאם יש נקב בשן, סותמין הרופאים את הנקב ע"י איזה חומר, כדי שלא יכנס לתוך השן אויר או שיירי מאכלים, וכן לפעמים יש לרפאות המקום ומניחים שם איזה תרופה לזמן מסויים, ועי"ז שמים סתימה זמנית ואח"כ עוקרים אותה ובמקומה שמים סתימה קבועה. והנה דנו הפוסקים אם סתימות אלו חוצצות בטבילה.

וראש המדברים מזה הוא החכמת אדם [קעד] שהעלה לדינא שאפי' סתימה קבועה, שאין בדעת האדם להסירה עולמית הוי חציצה, והוכיח זאת ממש"כ הש"ך [קעה] כוחלת אם לרפואה חוצץ, ואם בשביל נוי אינו חוצץ, והקשה מאי שנא נוי מרפואה, הרי בשניהם רצונה שיהיה עליה, אלא ע"כ דכל מה שעשוי לרפואה חייץ, אף שברצונה להתרפאות, מ"מ ברצונה היה להסיר זאת רק דאינה יכולה, ובנקבי שיניים, אילו לא היה לה כאב שיניים בודאי לא היתה סותמת, ולכך חוצץ, עכת"ד.

ולמעשה לא קיבלו גדולי האחרונים את חומרת החכ"א בסתימות קבועות, אמנם בדור הקודם היו עוד נשים שהחמירו שלא תהיינה להם אפי' סתימה קבועה וכדעת החכ"א, אמנם כבר פשט ההיתר בסתימה קבועה.

והטעם דבאמת סתימה קבועה אינה חוצצת, וקשה הרי יש כאן דבר זר מחוץ לגופה שקבוע בנקבי שיניה, די"ל דכל דבר שנעשה לקביעות עולמית הרי הוא בטל

שער הציון

[קעג] ודע דלפעמים יש בליאות במברשת שיניים משום סחיטה: [קעד] כלל קי"ט דין י"ח: [קעה] ס"ק י"ד:

חוט שני - נדה / קרליץ, שמריהו יוסף ניסים בן נחום מאיר (עמוד 325) 32349 הודפס מאוצר החכמה

שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק א סימן צו

בחוט ברזל שעל השנים להיישירם אם הוא חציצה

הנה האשה אמרה שהחוט ברזל הוא רפוי אחרי עבור איזה זמן מהדוק הרופא וא"כ אפשר לבא שם מים אם היתה פותחת פיה איזה רגעים ויותר מראוי לביאת מים א"צ כי הוא ביה"ס =בית הסתרים= וא"צ לפתוח פיה כדאיפסק בסי' קצ"ח סעי' ל"ח אבל בזמן שמהודק יש לחוש לפ"ז .

וטעם שכתב כתר"ה שאין להחשיב זה למקפיד, קשה לסמוך ע"ז כיון דבלא צורך היתה מקפדת שלא יהיה זה על שניה. אבל כיון שהוא רק מיעוט וגם בבית הסתרים שלהרבה שיטות הוא רק מדרבנן שא"כ הרי תרי דרבנן הרוצה להקל אולי אין למחות בידו אם אין מעכב לה באכילה ולא משנה טעם ממיני האכילות וכדומה. דאם מעכב את האכילה קצת או משנה את הטעמים ודאי היא מקפדת וחוצץ .

ומה שדימה כתר"ה להיתר הקאלטענעס אולי הוא טעם שנימא שריביתיה אינו דוקא סכנה ממש אלא דגם סכנת אבר שרוצה בו יש להחשיב רביתיה וא"כ אף שעצם השנים אינו סכנה מ"מ כיון שהוא סכנה להשנים יש אולי להחשיב זה רביתיה דהשנים ומכיון שהוא מיעוט ובבית הסתרים יש לסמוך ע"ז אף בזמן שמהודק אבל דוקא שהוא לחזק השנים שלא יפלו אבל אם הוא רק ליפות אותה אסורה לטבול כל זמן שמהודק.

פלטה לשינים האם הוי חציצה לאשה בטבילתה[קעד]

ק"ם] **והשיב** רבינו שאשה שלובשת פלטה לשיניים[קעה] וצריכה ללובשם לכמה שנים, ולובשת אותם מאחר שהוה חשש שיפלו שיניה, אז אינם חוצצים[קעו], ונחשב כקולטונוס[קעז].

קעד. ע"ע אג"מ חיו"ד ח"א ס' צו.

קעה. Braces.

קעו. כנראה הקוביות של המתכת המחזיקות את הפלטה, דהפלטה עצמה עשויה להיכנס וליצא ובוודאי שחייץ.

קעז. והדין של "קאלטענעס" ע' יו"ד קצח סעיף ו בש"ך סק"יא.

קעח. floss.

שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק א סימן קד

בענין עין תותב מזכוכית אם חוצץ, ובדבר המשקפים שנעשו מחדש שקורין קאנטאקט /עדשות מגע/ שמשימים מתוך להעפעפים אם חוצצין.

הנה בדבר עין תותב מזכוכית שעשו לאשה שאין לה עין שיראה כשיש לה עין לנוי אם חוצץ או לא, שהבאת משו"ת שואל ומשיב שני טעמים להיתר אחד שאינו מהודק ועדיין הוא ראוי לביאת מים, ואם הוא אמת ודאי הוא טעם ברור להתיר. וטעם שני מפני שהוא לנוי ואינה מקפדת ואף שצריכה להסירו כדי שלא יתקלקל הוה זה כעומד ע"מ לכתף, ואף שצער לה מ"מ כל שהוא לנוי מקבלת הצער כדי שלא תתבזה ולא מקפדת. הנה ס' שואל ומשיב אין אצלי וטעם שני שהעתקת לא נראה כלל דאף שמקבלת הצער ונוח לה לסבול בשביל הנוי, הרי ודאי במקום שאין צורך לה בהנוי כגון בלילה ואף ביום כשהיא לעצמה בביתה מסירה בשביל שלא תצטער שלא לצורך ולזה יש דין מקפיד לעולם אף בשעה שרוצה לסבול בשביל הנוי. דהא אף בשביל הקפידא דלישה שהוא רק פעם אחת לזמן גדול ואין הקפידא כ"כ גדולה בשביל זה נמי חוצץ אף בשעת הנוי כהא דטבעות בסימן קצ"ח סעיף כ"ג עיין בט"ז שם ס"ק כ"ג בשם הראב"ד, וכ"ש בכאן שמסירה מפני הצער שהוא בכל יום והקפידא היא גדולה .

וגם יש לדון מהא דרטיה שעל המכה שחוצצת, שאף שעתה בשביל המכה אינה מקפדת, כיון שבלא המכה היתה מקפדת נחשב מקפיד שחוצץ. וא"כ גם בכאן בשלמא אם לא היתה מצטערת אין להחשיב מקפיד, משום דאחרי שכבר אין לה עין הרי אצלה הוא דבר נוי ואין לדון עליה כעל שאר נשים, אבל במצטערת אף באופן שלא תסיר כלל נמי כיון דבעצם היתה מקפדת בשביל הצער רק שמוכרחת שלא להקפיד הוא ממש כרטיה שג"כ אינה מקפדת אבל כיון שבעצם היתה מקפדת רק שמוכרחת שלא להקפיד נחשב מקפיד .

והנה אף באינה מצטערת אף כשיהיה שם תמיד אבל צריכה להסירו כדי שלא יתקלקל ולתקנו או להחליפו באחר נמי יש בזה לדון הרבה. ומש"כ בס' שו"מ דהוא כעומד ע"מ לכתף וכוונתו לדמות להא דלא נחשב הנחה בעמידתו לכתף לענין חיוב שבת בשבת דף ה' לא מובן הדמיון והשייכות לשם. דהנחה לחשיבות המלאכה היא להשאיר כאן החפץ אפילו שהוא רק לרגע, ושלא לצורך הולכת החפץ כמו בעומד לפוש שעל הזמן שרוצה לפוש הרי משאיר כאן החפץ שטעון אבל בעומד לכתף הרי עמידתו הוא אדרבה שלא להשאירו אף לרגע דהוא כדי שלא יפול החפץ ולא ישאר שם. ומתוס' שבת דף ח' ד"ה לא משמע דהוא מטעם דכן הוא דרך הולכת חפצים כבדים ולכן לא שייך להתחשב להנחה שהוא ההיפוך ממה שעושה. אבל הכא אין שייכות לשני הטעמים דכיון דאינה יכולה להניחו שם לעולם בשביל הקלקול איך יתחשב אינה מקפדת, וכ"ש כשיש לחוש לקלקול הגוף כשישאר שם תמיד שודאי נחשב מקפיד .

אבל אם הגוף לא יתקלקל אף כשיעמוד שם תמיד אלא שיצטרך לתקנו כשהוא יתקלקל, תלוי זה בטעם מעלת אינו מקפיד דאם הוא מחמת שנבטל להגוף כשאינו מקפיד יש לו לחצוץ דהרי אינו יכול לבטלו להגוף כיון שיהיה מוכרח עכ"פ להסירו. ואם הוא משום דנבטל אותו המקום שאינו מקפיד עליו שיהיה בחציצה מלהתחשב מקום גלוי אינו חוצץ, אין לו לחצוץ מאחר דאף כשמסיר אינו משום דרוצה שיהיה המקום גלוי אלא כדי לחזור ולסותמו במתוקן ובאחר שיותר עדיף לסתום ודבר זה צריך לראיות. ובארתי באורך בתשובה לאחי הגאון ר' מרדכי הגאב"ד שקלאוו זצ"ל בדבר הפילינגס /הסתימות/ בשנים באורך ומסקנתי שם להתיר אף בפילינג זמני אם השן כבר נרפא לגמרי שמה שתחליף הוא לא משום שרצונה שיהיה לפעמים גלוי אלא כדי לסותמו בפילינג יותר חזק, וכן הוא בעין תותב

שאם תצטרך להסירו משום צער גופה או משום שע"י סתימה זמן רב יש לחוש לקלקול בגוף שא"כ רצונה שיהיה גלוי לפעמים יחצוץ ואם אין לה צער ואין לחוש לקלקול הגוף אלא שהעין יתקלקל ותצטרך להחליפו בחדש או לתקנו שיהיה טוב לסתום ביותר לא יחצוץ .

אבל הנה בארתי בתשובה אחת בענין מוך באזן לידידי הגאון ר' שמעון טרעבניק שליט"א דבר חדש בחציצה דבית הסתרים, שאינו חוצץ שם אלא חציצה מדברים המתדבקים כמיני דבק וטיט וכדומה שהמקום נעשה מזה אינו ראוי לביאת מים אבל דברים שאין מתדבקין רק מחמת שמונחים שם אין מניחין להכנס שם מים אין חוצצים בביה"ס שא"צ שיבואו שם מים והוכחתי זה מכמה דברים שנתיישבו בזה (והוא נדפס לעיל בסימן צ"ח) ונמצא לפ"ז גם בהא דעין תותב אף אם מהודק יפה ואף במקפדת להסירו לפעמים מצד צערה וחשש קלקול הגוף נמי לא יחצוץ כיון דחציצה כזו אינו חוצץ בבית הסתרים ותוך העין הוא ביה"ס .

ולטעם זה נראה דהמשקפים שנעשו מחדש שקורין קאנטקט שמשימים מתוך להעפעפים ומקיפין את כל העין שהוא מקום בית הסתרים שג"כ כיון שלא נתדבקו שם בדבק שאינם חוצצים ואם שכחה להסירם א"צ טבילה אחרת ורק לכתחלה כיון שיכולה להסירם בעצמה צריכה להסירם משום מהיות טוב. ובזה לא שייכי טעמי השואל ומשיב.

אגרות משה ריש חלק ח – מאן מלכי רבנן

הזכרנו לעיל את שש התשובות משנות תרצ״ד תרצ״ה שנדפסו באגרות יו״ד ח״א סימנים צ״ח – ק״ג, בעניין אשה שאסור לה שיבואו מים באזנה, שלדעת רבנו מותרת לשים מוך באוזן ולטבול. בעניין זה חלק עליו הגאון רבי יחזקאל אבראמסקי זצ״ל שהיה אז רב בסלוצק, ושניהם החליטו לשלוח את תשובותיהם לווילנא אל הגאון רבי חיים עוזר זצ״ל שהיה מוכר לגדול הדור שיכריע בדבר. הגר״י אבראמסקי זצ״ל כתב מכתב נלווה לתשובות הללו בו כתב כי אחד הרבנים בעיירה שבגליל שלו חלק על הוראתו והתיר טבילה באופן כזה, ולמען השלום החליטו לשלוח את העניין להכרעתו. לאחר זמן קיבל הגרח״ע את התשובות, ואמר לדיינים

שבבית הדין שלו שקיבל את התשובות מפלך סלוצק ועיין בהן, וכי הוא עצמו כתב גם הוא תשובה בעניין כזה להתיר, וכי תשובתו של רבנו היא בכמה מדרגות עמוקה יותר וחריפה יותר מתשובתו שלו. דבר זה נתפרסם בין תלמידי החכמים של וילנא, והגיע חזרה אל רבנו. הגרח״ע החל להתעניין ברבנו ובאחיו הגאון רבי מרדכי זצ״ל, וכתב לגרא״ז מלצר שיספר לו עליהם. רבנו סיפר ששמע כי לאחר מכן אמר הגרח״ע לחברי בית הדין ש״עמוק בתוך רוסיא יושבים שני אחים הלומדים תורה כפי שהיו לומדים לפני כמה מאות שנים״.

שולחן ערוך יורה דעה הלכות נדה סימן קצח סעיף יז

צבע שצובעות הנשים על פניהן וידיהן ושער ראשן אינו חוצץ. וכן מי שהוא צבע וידיו צבועות אינו חוצץ

ש"ך יורה דעה סימן קצח ס"ק כא

ושער ראשן. אף על פי שחופה רוב השער או כולו והרי הוא כגופו של שער שאינו חוצץ והשער הוא כגופו של אדם ועוד שהמראה מן הצבע אין בו ממש ואינו דומה לדיו שחוצץ דהתם יש ממשות הדיו כ"כ ר' ירוחם והרמב"ן והרשב"א:

בית יוסף יורה דעה סימן קצח אות יז ד"ה צבע שצובעות

וכן כתב הרשב"א בתורת הבית (הקצר ב"ז ש"ז לב.) וז"ל צבעים שעל ידי הנשים או שעל השער לנוי יראה לי שאינן חוצצין לפי שאינן מקפידות בהן לעולם אדרבא חוזרות הן ומחדשות אותן תמיד לנוי אף על פי שצבע זה פושט בכל השער ורובו אף על פי שאינו מקפיד עליו חוצץ כאן אינה מקפדת ורוצה להיותו שם והרי הוא כאילו הוא מגופו של שער וכבגד צבוע שאין הצבע כדבר נוסף וחוצץ אלא כעיקרו של בגד ואינו חוצץ שהרי מצינו (שקלים פ"ח מ"ד, מ"ה) טבילה לפרוכת אף על פי שיש בו תכלת וארגמן ותולעת שני ועוד יראה שאין ממשו של צבע בשער ועל הידים אלא מראיתו של צבע ולפיכך אינו חוצץ ואינו דומה לכתב שחוצץ שממש הדיו בכתב וכן הנשים שמלאכתן לצבוע יראה לי שאין אותו צבע שעל ידיהן חוצץ מן הטעם הזה שאין ממשו של צבע אלא מראיתו.

שלחן ערוך יורה דעה סי' קצח סי"ח וסעיף כ

צואה שתחת הצפורן שלא כנגד הבשר, חוצץ; כנגד הבשר, אינו חוצץ. ובצק שתחת הצפורן, אפילו כנגד הבשר חוצץ. ואיזהו שלא כנגד הבשר, זה שהצפורן עודף על הבשר. ולפי שאינן יכולות לכוין מה נקרא כנגד הבשר או שלא כנגדו, **נהגו הנשים ליטול צפרניהם בשעת טבילה:**

דוקא בצק שתחת הצפורן חוצץ, אבל הצפורן עצמה אינה חוצצת. ואפילו אם היתה גדולה ועומדת ליחתך ופורחת ועוברת מכנגד הבשר, אינה חוצצת: הגה - מיהו כל זה דוקא שאין צואה או בצק תחתיו בשעה שטבלה. **ומאחר דכבר נהגו ליטול הצפרנים, אפילו אם צפורן אחת נשאר בידה וטבלה, צריכה טבילה אחרת**

משנה ברורה סימן שמ ס"ק ג

ואשה ששכחה ליטול הצפרנים מע"ש ואירע טבילתה בליל שבת מסיק המ"א שתאמר לעו"ג ליטול ביד דהוי שבות דשבות במקום מצוה ואם א"א ביד מותר על ידו אפילו בכלי ואם אין עו"ג [ג] נראה שיש לסמוך בשעת הדחק [ד] על הנקור שתנקר תחת הצפורן ובלבד שתעיין היטב שלא יהיה בו שום טינוף:

באור הלכה סימן שמ סעיף א

והנה באשה ששכחה ליטול צפרנים בע"ש ואירע ליל טבילתה בשבת בודאי לכתחלה נכון לה ליזהר שתאמר לעו"ג ליטלם ביד ולא בכלי דהוא מלאכה גמורה לדעת הרמב"ם אך בא"א לה ביד מצדד המ"א להקל ע"י עו"ג אף בכלי וכדעת נקודות הכסף ביו"ד סימן קצ"ח וכמ"ש למעלה דבזה מקרי מלאכה שאצ"ל שאין כונה שלה להתנאות בזה רק לצורך טבילה ונ"ל דבצפרני רגליה בודאי טוב יותר להתיר ע"י נקור מלהתיר ע"י עו"ג עיין בפ"ת שם בשם מהר"ר דניאל זצ"ל.

אגרות משה בתורה והוראה חלק ז עמוד 27

בדבר דברים של נוי – ובדבר הסתר הליכתה למקוה

הצביעה על הצפרנים אעפ"י שהיא לנוי צריכין להסירה ע"י בענזי"ן וכדומה עד שלא נשתיירה כלום ממשות הצבע דליכא למימר כל שהוא לנוי אינו חוצץ אלא כשלא נפגם כלום מן הצבע אבל כשנפגם אפילו במקצת או שנקלש ממראיתה שוב אינה לנוי וחוצצת ואפילו הויא לנוי כבר נוהגות הנשים שאינן טובלות אפילו בדברים שאינן חוצצים כרמ"א ריש סימן קצ"ח הנ"ל באות א' – ולכן הנשים הצובעות שערותיהן חופפות היטיב קודם טבילתן וצביעה הנשארת אין בה ממש ואינה חוצצת.

שו"ת אחיעזר חלק ג סימן לג

(א) בדבר שאלתו אודות הנשים הנוהגות לגדל צפרנים (מאניקיר) שנשאל משתי נשים הרוצות לשמור דיני טהרה וטבילה כדת רק שלא יגזזו את הצפרנים, שמבואר ברמ"א /יו"ד/ סי' קצ"ח ס"כ שאחרי שכבר נהגו ליטול הצפרנים (מחשש שמא נמצא תחת הצפורן מעט טיט וממילא מקפדת על הצפורן או כמש"כ הש"ך שם משום ד' הראב"ד דכיון דעתידין ליטלן חייצי השתא) אפי' אם צפורן אחת נשארה בידה וטבלה צריכה טבילה אחרת. באמת הקשה ידידי כת"ר לשאול וראוי לדבר על לבן לבלי לשנות ממנהג הנשים הנוטלות הצפרנים קודם הטבילה. אולם אם הדבר נמנע ויוכלו לבוא לידי מכשול להמנע עי"ז מטבילה יש לצדד בזה, כי הנשים מנקות היטב את הצפרנים והן מקפידות דוקא לבלי לגזוז, ורק היכא שרוב בני אדם מקפידים אזלינן בתר רובא כמ"ש בריש סי' קצ"ח ובט"ז סק"ב, והכא באמת רוב בנ"א =בני אדם= אינם מקפידים על הצפורן וגם הנשים אינן מקפידות רק בשעת טבילה מחשש החומרא ומנ"ל דרוב הנשים מקפידות ע"ז וגם הנשים שאינן טובלות הלא אינן מקפידות, ומה שהחמירו בזה גם בדיעבד היינו לפי שהיא עצמה מקפדת ע"ז אלא ששכחה ובכה"ג שהיא מקפדת גם היכא דרוב בנ"א אינם מקפידים חוצץ, וכ"ה שי' הרמב"ם והטור והמרדכי מובא בש"ך סק"ב, משא"כ היכא שהיא אינה מקפדת כלל ואדרבה רוצה דוקא שלא לגזוז הצפורן ולטבול כך בזה אם אין רוב בנ"א מקפידים רק שרוב הטובלות מקפידות לא הוי רובא ומכיון דהיא אינה מקפדת אינו חוצץ. גם יש לצרף בזה השיטה דאזלינן בתר דידה, ואם דלא קיי"ל כן להלכה מ"מ יש לצרפה לסניף.

ובעיקר הדין הנה מד' המחבר נראה דצפורן אינה חוצצת אף שמנהג הנשים להסירן כמ"ש בב"י ובשו"ע שם וז"ל ולפי שאין יכולת לכוין מה נקרא נגד הבשר או שלא כנגדו נהגו הנשים ליטול הצפרנים בשעת טבילה ע"כ, נראה דאף אחר המנהג אינו לעיכובא אם רק הי' נקי כמ"ש בסעיף כ' דצפורן עצמה אינה חוצצת וכ"כ בהג' שערי דורא, ורק הרמ"א החמיר בזה דאחר שנהגו להסירן משום חשש קצת טיט הוי אצלן כדין גמור להקפיד על הסרת הצפורן. ונראה שמה"ט הקיל הט"ז בס"ק כ"א בשבת ויו"ט וחוה"מ ע"י ניקור היטב, והא לכאו' במיעוט המקפיד גם בדיעבד לא עלתה לה טבילה, אלא משום דהא דחשוב מיעוט המקפיד אין זה רק מצד חומרא ובשעת הדחק יש לסמוך ע"ד המחבר. ומה"ט נמי יש לסמוך להקל היכא שהיא אינה מקפדת שהנה מבעלי המאניקיר שרוצות דוקא להשאיר הצפרנים, ובזה ל"ש גם חומרת הראב"ד המובא בש"ך שם דצפורן עצמה חוצצת משום דעומד לגזוז, דאצלן אינן

עומדת לגזוז (ואפ"ל דלהכי הקילו בשויו"ט וחוה"מ משום דאף שהנשים החמירו על עצמן והקפידו להסיר הצפרנים לא הי' המנהג רק היכא דאפשר, אבל היכא דלא אפשר כמו בשבת ויו"ט לא החמירו על עצמן וממילא לא הוי קפידא, אלא דלד' הש"ך שחושש לדעת הראב"ד הא עומדות לגזוז לאחר השבת).

והנה בשו"ת משיב דבר חיו"ד סי' מ"ג מ"ד האריך אם להתיר טבילה ביום כדי שלא תבוא לידי חמורות יעוי"ש שמסיק שצריך ישוב הדעת בזה וכו' דבחציצה במיעוט המקפיד שהוא מדרבנן אין להתיר משום שלא תבוא לידי חמורות שלא תטבול, נראה דזהו בגזירה דרבנן המבואר בתלמוד דחוצץ דגם בדיעבד לא עלתה לה טבילה, אבל בנ"ד שאין בזה רק משום חומרא שהחמירו על עצמן ומצד עיקר הדין אין לחוש דצפורן עצמה אינה חוצצת וגם היכא דאי אפשר כמו בשויו"ט מקילין ע"י ניקור גרידא בזה בודאי יש להקל כדי למנוע מאיסור כרת ח"ו. כל זה כתבתי מה שיש לצדד בזה, אולם באשר לא מצאתי היתר מפורש בדברי רבותינו האחרונים וגם ראוי לחוש דלא ליפוק חורבא מזה, וע"כ אין להורות היתר מפורש רק לצוות בבית הטבילה לבלי למחות בהנשים האלו שאינן מתרצות להסיר הצפרנים העשויות במאניקיר.

שלחן ערוך יורה דעה סי' רא סעיף ב

מי מעיין מטהרין אף בזוחלין (פירוש זוחלין נמשכים והולכים ואינן מכונסים) ; מי גשמים אין מטהרין אלא באשבורן (פירוש מקום עמוק שמתכנסים בו המים ונקרא אשבורן) (אבל על ידי זחילה פסולין מן התורה (ב"י בשם מהרי"ק שורש קט"ו) אם הם לחוד בלא מעיין) היו הזוחלין מן המעיין מתערבים עם הנוטפים שהם מי גשמים, הרי הכל כמעיין לכל דבר; ואם רבו הנוטפים על הזוחלין, וכן אם רבו מי גשמים על מי הנהר, אינם מטהרים בזוחלין אלא באשבורן. לפיכך צריך להקיף מפץ (פי' כעין מחצלת) וכיוצא בו באותו הנהר המעורב, עד שיקוו המים ויטבול בהם: הגה - וכן נכון להורות ולהחמיר (מהרי"ק ות"ה שם ושאר אחרוני' כתבו ויש להחמיר כשטת הר"ם ורא"ש וסייעתם) ; **אבל יש מתירים לטבול בנהרות כל השנה, אף בשעת הגשמים והפשרת שלגים ורבו הנוטפים על הזוחלין, משום דעיקר גידול הנהר הוא ממקום מקורו (טור בשם ר"ת וב"י בשם רש"י וסה"ת וסמ"ג) ; וכן נהגו ברוב המקומות במקום שאין מקוה, ואין למחות ביד הנוהגין להקל כי יש להם על מי שיסמוכו** (מהרי"ק ובת"ה שם ומהרי"ו סימן ע' וב"ז סימן קנ"ד). מיהו יש ליזהר מלטבול בנהר המתהוה לגמרי ע"י גשמים, וכשאין גשמים פוסק לגמרי, אף על פי ששאר נהרות שופכים לתוכו בשעת הגשמים ומתהוה על ידן, מ"מ הואיל ופוסק לגמרי בשעה שאין גשם, אסור לטבול בו דרך זחילתו עד שיקוו המים שבתוכו (שם במהרי"ק) ; אבל בנהר שאינו פוסק, אע"פ שבשעת הגשמים מתרחב ומתפשט על כל גדותיו, מותר לטבול בו בכל מקום (ב"י לדעת המרדכי והאשירי והתוספות), לפי סברת המקילין ולפי מה שנהגו:

פתחי תשובה יורה דעה סימן קצה ס"ק ב

לא יגע בה (בתשו' נו"ב תניינא חי"ד סי' קכ"ב) נשאל באיש ואשה הדרים בכפר ואין שם יהודי או יהודית זולת הזוג לבדם אם מותר לבעלה לעמוד עליה כשהיא טובלת לראות שתהא כולה תחת המים ואם יכול לתמכה בידיו לדחפה תחת המים וכתב שמצד הסברא נראה כיון דאיסור נגיעה (כדעת הש"ך סק"כ) וכן איסור הסתכלות במקומות המכוסים הוא שמא יבא לידי הרגל דבר ברגע זה לא חיישינן דלא שביק היתרא שתיכף ברגע זה מותרת בעליותה מן המים ולכן אם אי אפשר בענין אחר יש להתיר ע"ש.

Rabbi Avraham Kahn

תלמוד בבלי מסכת נדה דף כ עמוד ב

רבי ראה דם בלילה - וטימא, ראה ביום - וטיהר, המתין שעה אחת - חזר וטימא, אמר: אוי לי שמא טעיתי! שמא טעיתי? ודאי טעה! דתניא: לא יאמר חכם אילו היה לח היה ודאי טמא, אלא אמר אין לו לדיין אלא מה שעיניו רואות מעיקרא אחזקיה בטמא כיון דחזא לצפרא דאשתני אמר (ליה) ודאי טהור הוה, ובלילה הוא דלא אתחזי שפיר, כיון דחזא דהדר אשתני אמר: האי - טמא הוא, ומפכח הוא דקא מפכח ואזיל. רבי בדיק לאור הנר, רבי ישמעאל ברבי יוסף בדיק ביום המעונן ביני עמודי. אמר רב אמי בר שמואל: וכולן אין בודקין אותן אלא בין חמה לצל. רב נחמן אמר רבה בר אבוה: בחמה, ובצל ידו.

שו"ת שבט הלוי חלק ג סימן קע אות ה

זה רבות בשנים נשאלתי באחד שהוצרך ליסע בספינה למרחקים מדינת הים עם אשתו והיו צריכים להכנס בספינה ביום ז' לנקיים שלה והספינה תפליג בתחלת הלילה באופן שאין זמן לטבול בלילה אחר ז' אלא בז' ביום והי' דעתי נוטה להתיר במקרה זה כיון שבמשך זמן רב לא יהי' לה מקום טבילה כלל והא שעת הדחק שאין כמוהו, והרי בשו"ע יו"ד סו"ס קצ"ז פסק דגם בשביעי אם עברה וטבלה טבילתה מהני, ושעת הדחק כדיעבד, ואף על פי שבש"ך שם פסק דאפי' דיעבד תחזור ותטבול מ"מ צ"ע אם יחלוק בכזה ועוד דבדע"ת להגאון מהרש"ם מביא לדינא מש"כ בס' האשכול להקל בזה"ז, וכן מביא בשם הברכ"י להקל דיעבד.

ועוד דהרי בס"ט ס"ק י"ג מביא בשם הב"ח דאפי' בשביעי אפשר להקל מחמת אונס כגון דמשמיני והלאה איכא אונס דאפי' ביום אין יכולות לטבול כגון שהוא יום איד או מפני הפריצים ובשביעי יכולה לטבול ביום אבל לא בלילה כגון שסוגרים שערי העיר ובזו יכולה לטבול בשביעי ותסתיר טבילתה מבעלה, וה"ז ממש כנ"ד דיעברו שבועות הרבה עד שיכולה שוב לטבול.

ואף על פי שראיתי בפ"ת כאן ס"ק י"א שכ' בשם החמודי דניאל כ"י דלכאורה נראה דלא מהני אונס אלא אם האונס לכל הנשים שבעיר, וא"כ א"א לדמות למש"כ הב"ח וס"ט הנ"ל להקל מחמת יום אידם או פריצים כה"ג דהוא אונס כללי משא"כ נדון דספינה הנ"ל, מ"מ גוף דברי החמ"ד צל"ע דכיון דאונס גמור הוא והתירו מחמת אונס מנ"ל כחילוק הנ"ל ואולי באונס כללי לא שייך כ"כ סרך בתה כאונס פרטי מ"מ כנראה מלשון הפ"ת גם להחמ"ד לא פשיטא לי' חומרתו כ"כ, וגם מסברא דברי החמ"ד צ"ע להלכה, וא"כ כנראה הי' מקום להקל בנ"ד דספינה ובפרט דאיכא חשש מכשול באורך הדרך.

ה אם א) עברה וטבלה בח' ביום בלא אונס אפילו הכי עלתה לה טבילה וכן אם עברה וטבלה בז' ביום עלתה לה טבילה: הגה ומכל מקום לא תשמש אפילו בשמיני עד הלילה ותסתיר טבילתה מבעלה עד הלילה (ב"י בשם האגור):

שבט הלוי

שיראה לטבול מחמת צינה אינו בכל הנשים אלא למי שמצוננת וכד', שהרי אז טבלו כולן בזמן וודאי יכלו לטבול ורק המצוננת לא יכלה לטבול, וגם בחמודי דניאל כתב רק "לכאורה נראה", ועיין לחם ושמלה (סק"ח) ופתחא זוטא (סק"ה). ומ"מ למעשה יש להחמיר לכתחילה, ובמקום אונס הניכר לכל יש לסמוך להקל.

ב) אבל בשביעי לא תטבול מבעו"י אע"ג דאיכא אונס: שאלו למרן החזו"א זצ"ל באחד שהולך לנסוע בים והאשה היתה עתידה לצאת ביום שביעי לנקיים קודם הלילה, ולא רצו לנסוע זמן ארוך בטומאה, והי' מקום להתיר שתטבול בשביעי מבעו"י אלא שלא יפגשו עד הלילה והוי כלא באה לביתה עד הלילה, כיון שהוא נסיון גדול להמתין כמה שבועות, והחזו"א החמיר בזה, ודנתי עמו להתיר בכה"ג שהוא מקרה מיוחד. וכן מצוי באנשים שצריכים לצאת לצבא לזמן רב [עם משפחתם] ואם ימתינו יתאחרו והנסיון גדול, ומסתבר שלא גזרו בזה אע"פ שחז"ל החמירו מאד בטבילה ביום, ובדרכ"ת (סקכ"ח) מובא מפתח הבית שהורה להיתר בכה"ג, וכן נראה מהב"ח לקמן, דבסד"ט (סקי"ג) מובא חידוש מהב"ח דיש אופן שמותר לטבול בשביעי ביום כגון שיש אונס שימשך בודאי גם ביום ח' וט' ויותר, כגון שהם ימי אידם של הגוים, ותסתיר הטבילה מבעלה עד הלילה כדי שלא תבא לידי ספק, ולכאורה מוכח מהב"ח דלא כחזו"א שהחמיר בספינה, דבמפליג בספינה הוי טפי אונס ולא תוכל לטבול כמה שבועות בין ביום ובין בלילה וגם יש חשש מכשול, אמנם בשו"ת חת"ם (סר"ב) כתב דקשה להתיר טבילה ביום ז', דרק הב"ח התיר כן ודיוקו מדברי האגור המובא בב"י דנשים הטובלות ביום וכו' דמשמע לב"ח דהיינו לכתחילה, והחת"ם דחה די"ל דדוקא במקום אונס מיוחד ולא להתיר לגמרי במקום מסוים, ומשמע דמ"מ בשעה"ד מיוחד מסכים להתיר כב"ח לכתחילה וכן באופן של ג' ימים וכ"ש יותר. ואמנם המי נדה (קו"א מהדו"ב) אסר בזה וכדעת החזו"א, וע"ש שהשיג על מש"כ הסד"ט להיתר בשם הב"ח, דכוונת הב"ח דרק בדיעבד שטבלה עלתה לה טבילה אך לא לכתחילה. ולמעשה אין להתיר אלא בכה"ג שיוצאים לזמן רב של כמה שבועות ולא לכמה ימים, וכ"ש כשנוסעים לחו"ל ביום השביעי וחוששים שלא ימצאו מקוה בקל, דאין להתיר לטבול בשביעי ביום. ועיין שבה"ל (ח"ז סקנ"ג).

סעיף ה

א) עברה וטבלה: משמעות כל הפוסקים והש"ך (סקי"א) והב"ח דבשמיני עלתה לה טבילה בכל אופן ואף במזיד, אך בז' י"א דדוקא בשוגג עלתה לה טבילה.

בטבלה ביום ז' או ח', גם באופנים שעלתה לה טבילה, מ"מ שאר ההרחקות אסורות כיון שהביאה אסורה, ודינה כדין נדה עד הלילה.

ש"ך סקי"א. וצריכה טבילה שנית בלילה: ומסתבר דאין לברך שוב, דהא להמחבר עלתה לה טבילה וספק ברכות להקל.

בא"ד. וטוב להחמיר: דהבעה"מ מיקל כיון דס"ל דעיקר הגזירה היתה על התשמיש ולא על הטבילה, אבל הראב"ד ס"ל דהגזירה היתה גם על הטבילה, שמא תשמש ותראה ותסתור, ואע"ג דלכאורה היא גזירה לגזירה שמא תשמש ושמא תראה, החמירו עלי' מפני כרת שבה, ועיין באור המחלוקת בשבט הלוי (ח"ב סע"ד), ולפי הראב"ד דגזרו גם על הטבילה א"כ היא גזירה חמורה המוזכרת במשנה ואפילו לענין דיעבד, ומ"מ אין לברך מספק וכנ"ל.

ובפת"ש (סקי"ג) מובא מחמודי דניאל דאם טבלה בין השמשות א"צ להחמיר לחזור ולטבול אפילו ביום שביעי.

ובמקומות שנוהגים כר"ת וטבלה מיד אחר שיעור הגאונים, אם מגיעה לביתה אחר זמן ר"ת שפיר דמי.

שיעורי שבט הלוי - נדה / ואזנר, שמואל בן יוסף צבי הלוי (עמוד 315) 32349
הודפס מאוצר החכמה

שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק ג סימן ס

טבילה בע"ש קודם הלילה ומתי תוכל לשוב לביתה בע"ה

הנה לטבול ביום ז' לעת ערב באופן שתבא לביתה אחר שתחשך שפליגי רבוותא בזה במקום אונס דלהש"ך סי' קצ"ז ס"ק י"א והב"ח אסורה דהרי אף בדיעבד סברי דטוב להחמיר דלא עלתה לה טבילה כמהרי"ל אבל לא כתב שטוב להחמיר אלא היכא דאפשר אבל עכ"פ לכתחלה אוסר הש"ך ואף לכלה שודאי לא תבוא אל החתן עד הלילה כדכתב הרמ"א הא אוסר הש"ך שם סק"ט, וא"כ כ"ש לסתם נשי שרק צריכה להשתדל שלא לבא ברוב הפעמים שאין להתיר לדידיה אף כנזדמן באופן שודאי לא תבוא שהוא כשתטבול ממש איזה רגעים קודם שתחשך. אבל פשוט שהוא משום דמפרשי מחלוקת דרשב"ם ור"ת ביום ח' שכן משמע בלשון הטור /יו"ד/ לכאורה שכתב בסימן קצ"ז ור"ת היה אומר שא"צ להחמיר כל כך ולהמתין עד שתחשך ביום ח' שמשמע להו שביום ח' על הטבילה ביום ח' וגם משום דמסיק משום סרך בתה שמשמע להו דענין סרך בתה הוא דוקא בח' ולא בז' דאז איסור הטבילה הוא מדינא גזירה שמא תשמש כדכתבו התוס' בנדה דף ס"ז ע"ב ד"ה אבל, דא"כ משמע דבז' אף ר"ת אוסר, וכמפורש כן בש"ך סק"ו בסופו, אבל בסד"ט סק"ט כתב דבתוס' ד"ה משום מבואר דאף בז' מתיר ר"ת לטבול סמוך לחשיכה דתו ליכא למיחש שמא תבא לידי ספק והביא כן מתשובת עבוה"ג ומחכם צבי סימן י"א, ופשוט שכן משמע גם ברא"ש, ואדרבה פשטות הרא"ש שהזכיר גם הרשב"ם שהיה מחמיר שלא תטבול עד שתחשך הוא בסתם טבילות שהן רובא דרובא שטובלות בז' ולא למחר כדאיתא בש"ע סעי' ב' דבבעלה בעיר מצוה לטבול בזמנה שלא לבטל מפו"ר =מפריה ורביה= אפילו לילה אחד, ופשוט שגם כשאינו נוגע לפו"ר מחוייבת תיכף לטבול משום השעבוד לבעלה, שנמצא שלטבול ביום ח' הוא רק לעתים רחוקות שלא היתה יכולה לטבול תיכף כשנטהרה, וא"כ ודאי מדלא כתב הרא"ש שהוא ביום ח' איירי ביום ז' שא"כ פשיטא שבזה ג"כ מתיר ר"ת, שא"כ היה אפשר שמה שהרשב"ם היה מחמיר שלא תטבול עד שתחשך איירי דוקא ביום ז' וביום ח' גם הוא מתיר אבל יש ג"כ לומר דאיירי בכל אופן בין בז' בין בח' מחמיר הרשב"ם ור"ת מתיר, עכ"פ ר"ת מתיר לתוס' והרא"ש אף בז' דלא כהש"ך, וא"כ אפשר שמוכרחין לדחוק גם בהטור דהא לא מסתבר שיפלוג על הרא"ש אביו ובפרט שלא הזכיר דבריו. ועיין בחת"ס סימן קצ"ז שכתב שגם ברא"ש איתא כמו בטור שאיירי ביום ח', שלכן אף שמודה על האמת להח"צ שר"ת מתיר גם ביום ז' אבל מ"מ דחיקא ליה מלתא לפרש ברא"ש וטור דיום ח' הוא אור ליום ח', אבל הא ברא"ש לא הוזכר יום ח' וא"כ פשוט שאיירי ביום ז' כהח"צ או שאיירי בכל אופן ואדרבה זה שברא"ש לא הוזכר יום ח' מוכרח לפרש בהטור כהחכ"צ, ומה שברא"ש הוזכר בסוף דברי ר"ת ואז ליכא למיחש לסרך וסובר החת"ס דסרך בתה הוא שייך רק בח' הא גם בתוס' הוזכר בדברי ר"ת סרך בתה ומ"מ מודה לעבוה"ג דהתוס' איירי ביום ז', ומש"כ בחת"ס מלשון עבוה"ג שבתוס' לא הוזכר הבת בכל הדבור מוכרחין לומר דכוונתו רק על תחלת דברי ר"ת שהביאו התוס' אבל בסוף דבריו הא מפורש בת דכתב וליכא למיחש אם תטבול היא ביום סמוך לחשיכה תטבול בתה בעוד היום גדול, ומפרש סוף דברי ר"ת דהוא עוד דבר היינו דמתחלה כתב דשוב לא יבא לידי ספק דהוא על האשה בעצמה שלא יבא לעבור על איסור ביאת נדה ואח"כ כתב דליכא למיחש גם לבתה, ובכל הדבור הזה כוונתו על תחלת דברי ר"ת שנגמר בלא יבא לידי ספק שקורא לגמר ענין דבור, וגם בתחלת דבור התוס' הוזכר הבת ואף

שהוא דוחק מוכרחין לפרש דבריו מפני המציאות (שוב מצאתי ספר עבוה"ג וליכא שם לא הוזכר הבת בכל הדבור אלא לא הוזכר עדיין, וגם בפירוש דר"ת תרתי קאמר והוא כדבארתי דבריו ופלא על החת"ס שהעתיק לשון שלא נאמר שם כלל), וא"כ גם ברא"ש הוזכר סרך בתה רק בסוף ואפשר ג"כ לפרש שהוא להוסיף שגם סרך בתה ליכא. וגם הא בתוה"ש סק"ז הביא ממהרי"ל שאף ביום ז' איכא דסרך בתה ומה שנשאר בצ"ע הוא על שמשמע ממהרי"ל שהאיסור ביום ז' הוא ג"כ רק משום סרך בתה הקשה דביום ז' הא איכא איסור ממש מחשש שאולי תראה ותסתור למפרע, אבל ע"ז שאיכא גם חשש דסרך בתה ליכא קושיא. ובסד"ט שם הביא מעבוה"ג דאם אסור לר"ת ביום ז' סמוך לחשיכה כדסובר הטור הוא מטעם סרך בתה הרי דאיכא סרך בתה גם בז'.

וכיון שר"ת מתיר אף בז' לטבול סמוך לחשיכה ותבוא לביתה משתחשך וכן סברי התוס' נדה שלא הביאו כלל שיטת הרשב"ם ומשמע שהרא"ש סובר כר"ת מדנקט רק שהרשב"ם מחמיר ולא כתב שהרשב"ם אוסר ונמצא שהמחלוקת הוא רק לענין אם ראוי להחמיר ולא אם אסור ממש שלכן יש להקל במחלוקת כזה, ובעצם אף אם הרשב"ם היה אוסר כיון שהוא רק איסור דרבנן אף בזבה ממש ובנשי דידן שהוא רק חשש זבות מגזירה כלשון הגמ' ספק זבות שוינהו רבנן הוו תרי דרבנן היה לנו ג"כ לילך לקולא, אבל אף אם יש קצת טעם להחמיר כדחזינן שהרבה חומרות נהגינן כמו בזבה גמורה ליכא עכ"פ טעם שנחמיר בפלוגתא דחומרא בעלמא, וגם מצד סברת הב"ח בזה שנקט דברי ר"ת באחרונה נראה שסובר כר"ת, ועיין בעה"ש סעי' י"ד שהביא שתי הראיות שהרא"ש סובר כר"ת, (ופליטת הקולמס היה לכתר"ה שכתב בחלוף להב"ח שהרא"ש סובר כהרשב"ם מחמת שנקטו בתחלה ואינו כן אלא שהב"ח כותב שהרא"ש סובר כר"ת מחמת שנקטו באחרונה), אבל לפי ראיית הב"ח נמצא שהטור פליג על הרא"ש כדכתב הב"ח, שזה ודאי דוחק כדכתב כתר"ה, אלא צריך לומר שהטור כתב דברי ר"ת להלכה כדסובר הרא"ש אבל הזכיר אח"כ דברי רשב"ם לידע שיש מעלה בזה, שלכן כשאינה יכולה לטבול בלילה שהוא אונס יש להתיר לטבול בז' באופן שלא תבוא עד שתחשך לביתה וכדמסיק בסד"ט להלכה אף בשביל אונס דבטול עונה לילה אחת והביא כן מעבוה"ג וגם החת"ס מסיק כן להלכה יש ודאי להתיר.

אבל מה שיש לדון בדבר השהיה עד שתבא לביתה דבחול אם נזדמן שאיכא אונס שאינה יכולה לטבול בלילה תטבול בסמוך האפשר ותמשוך את נסיעתה ברכב (בהמאשין) עד הלילה אבל רוב האונסין הוא בשבת ויו"ט שצריכה לבא לזמן הדלקת הנרות, דהרי אף אם הבעל ידליק עבורה הרי א"א יהיה שתסע ברכב מצד החשד וגם יש לחוש שתתאחר ותחלל שבת אשר בשביל זה טוב יותר שתבא לזמן הדלקת הנרות הביתה.

ונראה דאם הבעל ילך לבהכ"נ זמן קטן קודם זמן הדלקת הנר והיא תכנס לביתה תיכף לזמן הדלקת הנר, ואף שכתב החת"ס דאינו מועיל מה שתלך לבית חברתה באותה העיר כי מה לי בית זה או זה ולא ניתנו דברים לשיעורים, נראה דאין כוונת החת"ס אלא באופן שיכול הוא או היא לבוא להפגש משום דהוא יבין באיזה בית נמצאת והיא הרי יודעת שהוא בבית, אבל כשהלך לביהכ"נ שודאי לא יצא משם עד אחר גמר התפלה ועד שיבא הביתה יהיה כבר בלילה אין לחוש לכלום דהרי לא תלך לביהכ"נ. ובלא זה לא מובן מש"כ לא ניתנו דברים לשיעורים כאלה דהרי אין כאן נתינת שיעורים אלא דבר ברור לכל בשוה שאין לה לבא למקום שהוא נמצא דהוא

בבית דהא אין חוששין לשמא יעברו במזיד על איסורין אלא דכשתבא לבעלה יש לחוש שכיון שאיסור קל הוא יזלזלו כשהן יחד, אבל ודאי אין לחוש שישתדלו יטריחו למצא זא"ז אפילו כשהוא איסור קל, אבל מ"מ כיון שהחת"ס אסר כשתהיה בבית חברתה יש לחוש לדבריו, אבל כשילך לביהכ"נ והיא תבוא לביתה אין לחוש אף להחת"ס, וגם נראה דאף שתבא לביתה אם א"א להו להיות ביחוד עד הלילה כגון שיש בבית ילדים נמי אין לחוש לכלום, שלכן אולי במדינתנו בזה"ז בימים הקצרים והבינונים ששום איש אינו הולך לישן מצד האור הגדול שיש בכל בית ורגילין שכנים ואף רחוקים לבא עד שלש וארבע שעות בלילה אין לחוש כלל שיכבו הנרות וילכו לישן עוד קודם הלילה דלא כהמקומות והזמנים שלא היה להם אלא נרות קטנים והיה קשה להשתמש שמפני חשכת הלילה רובא דאינשי היו הולכין לישן בתחלת הלילה היו נמנעים אינשי מלכת לבית אחרים אף כשעה קודם הלילה כדי להכין להשינה והיה שייך לחוש לשמא ילכו לישן גם קודם הלילה, ורק בימים הארוכים יש אולי קצת לחוש, ויש לצרף בשעת הדחק גם סברא זו.

ודברי האב"נ יו"ד סי' ר"נ תמוהין דבאות ד' שרוצה לפרש בבעה"נ דהראב"ד דחכמים לא אסרו לטבול בז' בנשי דידן כדין נדה שאינה טובלת אלא בלילה ולא מחשש סתירה, הא מפורש בבעה"נ שם לשון הגמ' דהוא משום דרבי שמעון, אבל אסרו שמא תבוא לידי ספק ואיך שייך לפרש דבתכ"ד =דבתוך כדי דבור= יסתור הראב"ד מה שהביא מהגמ' ובהכרח דאין זה כוונת הראב"ד ולשונו צ"ע ולעניין הברכה אין בזה ספק ברכה כיון שמותרת לבעלה מדינא ולא דמי למה שאינה מברכת על ספירתה דנחשב שם לספק דהרי הצריכו בדיקה בכל יום. והנני ידידו, משה פיינשטיין.

מסורת משה חלק ב עמוד רכז בהערה

קנ. ובביאור החילוק בין דין זה לדין הקודם, ע׳ באג״מ יו״ד ח״ג סימן ס שרבינו התיר טבילה ביום ז׳ רק באופן שהבעל לא יהיה עמה כלל עד הלילה, כגון בערב שבת, והוא יהיה בבית הכנסת עד הלילה. ממילא באות קמג התיר רבינו לכלה, שלא יהיה עם החתן עד אחר החופה, אבל במקרה זה אין שום הכרח שהאשה לא יהיה עם בעלה עד הלילה, ממילא נשאר האיסור לטבול ביום שביעי. [ועוד ידוע, שאע״פ שרבינו כתב תשובה להתיר מעשה זו, הוא כמעט לעולם לא התיר למעשה לאשה לטבול ביום שביעי].

וע"ע בשו"ת דברי יציב (להגה"ק מקלויזענבערג זצ"ל, יו"ד סי' ק"ו) שהסכים להקל במקום צורך כל שלא תחזור לביתה עד שתחשך.

ובשו"ת שבט הלוי (ח"ד סי' ק"ז) כתב דלהלכה יש להחמיר כהש"ך דלא התיר ר"ת כ"א ביום ח', איברא דבשיעורי שבה"ל (סעיף ג', על הש"ך בד"ה אבל ביום) כתב דבשמיני ודאי יש מקום להקל כדעת ר"ת, אבל בשביעי אין להקל **כ"א לצורך גדול.**

ובחוט שני (סוף הסימן בדינה"ע אות י"ג) לא התיר בשום פנים טבילה ביום השביעי קודם שתחשך ואפי' סמוך לחשיכה, ורק בשמיני התיר בשעה"ד לטבול סמוך לחשיכה, ולא תשוב לביתה, ואפילו אם יעמידו שומר, ודלא כשו"מ ואגרו"מ ומשנ"י הנ"ל.

ובתשובות והנהגות (ח"ב סי' תל"ב) כ' למחות במי שהתיר לאשה שתטבול ביום ותחזור לביתה מבעו"י לצורך נסיעה לנופש, ומ"מ בשעה"ד ולצורך ותחזור לביתה משתחשכה כ' דאין למחות ונטה להקל, עיי"ש.

ולמעשה, מנהג הספרדים ידוע כדעת החכ"צ והסד"ט, לטבול לכתחילה בער"ש משעת השקיעה [לפני צאה"כ], אמנם מנהג הרבה מורים אשכזים להחמיר בזה ככל האפשר ❖כך שמעתי מהגאון הרב שלמה זלמן אולמאן שליט"א❖, [ומ"מ נעלם ממני בירור טעמם של אלו שכתבו למחות בנוהגות ככל הני ראשונים וגדולי האחרונים המתירים].

אולם אעתיק ב' תשובות שקבלתי בכתב בענין זה:

תשובת הגאון הרב אפרים גרינבלאט שליט"א

מח"ס שו"ת רבבות אפרים ח"ח

כבוד ידידי הרה"ג ר' אברהם יהושע העשיל בלייך שליט"א. אחדשה"ט.

בררת כל הדעות בשאלתך ואתה רוצה לשמוע את דעתי ולכן אקצר במקורות, שכבר ציינת, ואציין הלכה למעשה, כי שאלה זו באה לפני הרבה פעמים, והוא:

א) אירע בחתונה בליל ששי שהיתה עדיין נדה, והיתה צריכה ללכת למקוה אחרי החתונה, ונגמרה החתונה בשעה שלש [לפנות בקר], ולא מצאה מקוה פתוחה, ורצתה לטבול לפני שבת, ורב אסר לה, והחתן לא התגבר ובעל בליל שב"ק, וטלפן אלי בבכייה על אשר נכשל ר"ל, וביקש סידור תשובה, וזה גרם לי להחליט שבשעת הצורך יש להתיר לטבול לפני השקיעה בעש"ק.

ב) אירע בכלה שנתקלקלה בספירתה, וזמן טבילתה היה בליל ש"ק ורצתה לטבול לפני שבת [שבע ברכות] ורב אסר לה, ועזבה באמצע סעודת השבע ברכות מרחק חצי שעה כל דרך, וזמן הטבילה, וחזרה מאוחר, וחיפשו אותה כדי לברך והיתה לה בושה, ונשאלתי מה היתה צריכה לעשות, ועניתי דבאופן זה שעת הדחק ותטבול לפני שב"ק.

ג) אירע בזוג שהיו נשואין י"ב שנה, ובאו העירה להוריה ורצתה לטבול לפני ש"ק

שו"ת משיב דבר חלק ב סימן מד

הן זה ירחים עברו אשר הגיעני מכתבו בהצעה של שאלת חכם וגם חצי תשובה, בדבר אשה שלא טבלה לנדותה זמן הרבה, וגם לא פרשה עצמה מבעלה, ועתה באת לבקש להתיר לה לטבול ביום שמיני, כי בושה לטבול בלילה בתוך טבילת הרבה נשים, ואם לא נתיר לה תנהוג כמו עד עתה, והנה מעכ"ת נ"י הרחיב בדברים ודמיונות נוטות לכל צד אם יש להקל באיזה דבר כדי שלא יבאו לידי חמורות, ואתי מרחוק לשאול דעתי הקלה, ולא אכחד ממע"כ כי מראש ראות הענין בחלה נפשי מלהשיב דבר, כי אף שמצינו באיזה מקומות שהתירו חז"ל כדי להשיב בנים שובבים, ולמדו מדעת תורה דאיתא במס' חולין (דף ה') מקבלין קרבנות מפושעי ישראל שיחזרו בתשובה, והוא טעם על הדבר דאע"ג דכתיב זבח רשעים תועבה, והעובר עבירה אחת בזדון ה"ז רשע ופסול לעדות דכתיב אל תשת רשע עד, מ"מ מקבלין מיניה קרבן כדי שיחזור בתשובה, וכ"כ הרמב"ם הטעם בה' מעה"ק פ"ג, ואפילו חטאת מקבלין על עבירה שאינו עובר עליה במזיד, מ"מ על אותה עבירה שהוא מומר בה אין מקבלין חטאת אפי' בשעה שרוצה להביא כפרה על ששגג באותה שעה, ומבקש כפרה ע"ז הפעם שהרי בל"ז אין חטאת מכפר, כדאיתא (דף ז) דאין חטאת מכפר אלא באומר יכפר עלי חטאתי, מ"מ אין מקבלין ממנו משום דבאותה עבירה שהוא דש בה הוא בחזקתו שאע"ג דבאותה שעה רוצה כפרה ע"ז החטא שבא לידו בשוגג, מ"מ לא ישוב ממנה, וה"נ בנידון דידן שנעשו האיש והאשה מומרים לאיסור נדה, שוב אין נאמנות בדבריה שתשמור נדתה בהסיר הבושה ממנה, דבל"ס מחר תאמר שלא תוכל לטבול מפני ד"א, וגם אם אפי' היא תרצה לשמור נדתה, מי יבטיח לנו שהבעל יהא יושב ומשמר עד שתטהר והיא לא תתקוטט עמו מפני זה האיסור שכבר הורגלה בזה, ע"כ אין כדאי לדבר בפשרות עמה אם לא שיבואו הוא ובעלה ויקבלו תשובה על העבר ושמירה על להבא בלי שום תנאי והוא רחום יכפר עון:

כל זאת חשבתי למשפט שלא לענות כלל על הקלקלה, אמנם המשולח הר"ר דובער נ"י הפציר בי להשיב מפני הכבוד, ונעניתי לו, והנני להשיב ולהודיע כי נהניתי מאד ממש"כ מע"כ נ"י דמש"ה פסק הרמב"ם כר"ע לענין הא דתנן בחלה (פ"ב) יעשנה בטומאה ואל יעשנה קבים משום דטעמא דרבנן דס"ל יעשנה קבים וכו' משום וכי אומרים לאדם חטוא בשביל שתזכה כדתניא בתוספתא דחלה והרי אנן קיי"ל במנחות (דף מ"ח) דאמרינן חטא בשביל שתזכה באותו דבר, ויפה כוון והנני להוסיף דעדיין לא נתבאר יפה מנלן שאין הלכה כר' יוחנן דתהי שם ובקידושין (דף נ"ה) וכי אומרים לאדם חטא בשביל שתזכה, אפילו באותו דבר, ונראה עפ"י מה שנתקשו רבותינו בעלי התוס' ביומא (דף כ"ט) בהא דאיתא בפסחים (דף פ"ח) גבי ה' שנתערבו עורות פסחיהם כו' ופריך ליתי פסח וליתני בשלמים ולמאי קושיא לישני דאפילו פ"ש זמנו אחר התמיד ושלמים לפני התמיד, ונראה דודאי פי' הסוגיא דלשחטו לפני התמיד כשלמים, ואף על גב דאסור לשחוט פסח לפני התמיד מ"מ אומרים חטא בשביל שתזכה בפסח, והא דמקשה מסוגיא דפסחים שם דא"א וליתני בשלמים משום דיהא שלא בהכשר שלמים, היינו משום דאין אומרים חטא בשלמים בשביל שתזכה בפסח, אבל בפסח עצמו ודאי אומרים חטא בשביל שתזכה, ודלא כר"י, וכי"ב אי' במנחות (דף מ"ה) עמוד וחטא בחטאת בשביל שתזכה בחטאת אמרינן עמוד וחטא בחטאת בשביל שתזכה בעולה לא אמרינן, ומש"ה פסק הרמב"ם כר"ע וכמ"ש מע"כ נ"י, ולא אחדול להודיעו שגם בל"ז מצינו שפוסק הרמב"ם

כר"ע אפילו מחביריו ע' בה' נדרים (דף פ"א) וכ"כ בשו"ת שמן רוקח ס"ד בדעת הרמב"ם וע"ע בט"ז או"ח (סי' תצ"ח סק"ה), ואשובה עוד מעין שאלת מעכת"ה נ"י אם היתה באה האשה מראש לשאול דיצרה אנסה שלא לטבול בלילה מפני הבושה, ואם לא תטבול קרובה לבא לידי איסור נדה, אם ראוי להתיר לה לטבול ביום כדי שלא תבא לידי חמורות, והיה נראה דמחלוקת קמאי היא בפי' הא דאיתא בתגיגה /בחגיגה/ (דף ט') דאר"א הזקן אם רואה אדם שיצרו מתגבר עליו ילך למקום שאין מכירין אותו ויעשה מה שלבו חפץ, ופרש"י ותוס' דיעשה עבירה בסתר כדי שלא יבא לידי חה"ש החמורה, ור"ח והכי פירש"י במו"ק בשם רה"ג דח"ו כו' אלא יעשה כך ולא יבא ליד"ע כלל, מבואר דס"ל דאם לא מצי לכייף ליצרו אין מתירים לו למעבד איסור קל כדי שלא יבא לידי עבירה חמורה, ומכש"כ /ומש"כ/ הב"ש בשם ס"ח באוה"ע (סי' כ"ג) הוא כפרש"י ותוס', אמנם לא כל הקלות שוות, ואיסור טבילה ביום איסור קל הוא, כמ"ש מע"כ נ"י, אבל עדיין יש מקום לדחות דבשלמא אם היה איסור קל שלא מצד חשש אחרים שפיר נימא דמוטב דתעבור על איסור קל ולא תבא לידי חמורה, אבל זה האיסור קל אינו אלא משום חשש שאחרים יכשלו בה וקלקול הרבים אין לנו רשות להתיר בשביל תקנתה של אשה זו ולא דמי למה שהקילו חז"ל בשביל איזו סיבה ואונס דהתם הכל יודעים הסבה שבזה המקום וכולהו נשי דאותו מקום טבלי ביממא דתמניא ושוב אין כאן חשש, משא"כ בנ"ד דכולהו טבלי בליל ז' וכי חזיא שאשה זו טובלת ביום והתירו לה יאמרו דמותר לטבול ביום שביעי ג"כ שהרי לאו כ"ע ידעי דאשה זו משונה מחברותיה ובושה לטבול בלילה, ותו דאחר שהדבר תלוי בדעתה ורצונה יהיו שארי נשים ג"כ אומרות כן, ע"כ אין הדבר ברור אצלי, הכלל דלהתיר איסור בשביל איסור צריך להיות מתון הרבה, וכמו רפואת הגוף שאם רואה הרופא דידו של אדם כואב הרבה, פעם מחליט לחתוך אותה כדי שלא יתמשך הכאב הלאה בחלל הגוף ויסתכן, ופעם מחליט דמוטב לסבול הכאב ולא להפסיד היד, ודבר זה אינו נעשה כ"א בישוב דעת איזה רופאים יחד דשני הצדדים מסוכנים, כך רפואת הנפש המקולקל בזה האופן צריך ישוב הרבה עם איזה דעות ב"א גדולי תורה ובקרבם אלהים ישפוט שלא ליתי לידי חורבה ח"ו וה' יעמידני על קרן אורה:

חדושי הריטב"א מסכת שבת דף קל עמוד א

והיו מתים בזמנם. זקנים. ולא עוד אלא שפעם וכו'. פירש הראב"ד ז"ל דלהכי מייתי הכא האי עובדא להודיעך השכר שנותן הקדוש ברוך הוא על קיום לאו דלא תסור, דכיון דרבי אליעזר ראוי להוראה היה, כל זמן שלא נפסקה הלכה רשאין לעשות כדברי עצמן כדאיתא בפ"ק דיבמות (י"ד א'), ובמקומו היו עושין כמותו לקיים לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל אפילו שיאמרו לך על ימין שהוא שמאל וקבלו השכר הזה, וכש"כ בשאר מילי דרבנן שהמקיימן נוטל שכר.

תלמוד בבלי מסכת שבת דף יט עמוד ב

ההוא תלמידא דאורי בחרתא דארגיז כרבי שמעון, שמתיה רב המנונא. והא כרבי שמעון סבירא לן, באתריה דרב הוה, לא איבעי ליה למיעבד הכי.

תלמוד בבלי מסכת שבת דף מו עמוד א

רבי אבהו, כי איקלע לאתריה דרבי יהושע בן לוי - הוה מטלטל שרגא, כי איקלע לאתריה דרבי יוחנן - לא הוה מטלטל שרגא. מה נפשך, אי כרבי יהודה סבירא ליה - ליעבד כרבי יהודה, אי כרבי שמעון סבירא ליה - ליעבד כרבי שמעון! - לעולם כרבי שמעון סבירא ליה, ומשום כבודו דרבי יוחנן הוא דלא הוה עביד.

פרי חדש אורח חיים סימן תצו סעיף יא

ומהריב"ל בח"א בדף צ"ח הביא תשו' הרשב"א שכתבתי וכת' עליה וז"ל ולכאורה היה נראה מתוך התשובה הזאת שיכולין בני העיר לתקן תקנה והסכמה לפסוק על פי פוסק אחד בין בדיני ממונות בין בדיני האסור והמותר ואחר העיון והחקירה השיבותי לקצת אנשים אשר שאלו את פי דדוקא בדיני ממונות יש יכולת בידם לתקן התקנה הזאת אבל בדיני האסור והמותר וגיטין וקדושין לאו כל כמינייהו דבני העיר לתקן כזאת דבשל תורה הלך אחר המחמיר או בתר רובא לקולא אם הם גדולים בחכמה ובמנין דדוקא בימיהם שבכל עיר ועיר היה להם רב אחד שהיה מלמדם כדאמרינן בבל וכל פרוואה נהגו כרב נהרדעא וכל פרווא' נהגו כשמואל וכל עיר ועיר היו מחוייבים בכבוד מלמדם אבל אנו בזמנים האלו כל הפוסקים והרבנים אשר מימיהם אנו שותים הם רבותינו ואנו מחוייבים בשל תורה ללכת אחר המחמיר ויש בידי כמה ראיות על זה עכ"ל והנה אין ספק שהרב ז"ל רצה לחלוק עם הרשב"א בידים נקיות שהרי מתבאר מתוך דבריו שאף באיסור והיתר מצו למסמך אפסקי הרי"ף או הרמב"ם ז"ל בין לקולא בין לחומרא וכן מבואר עוד כן בדבריו בתשובה אחרת מהרשב"א הביאה מוהריב"ל עצמו בס"ג סימן י' שנשאל על מה שנהגו להכשיר חתם סופר ועד כדברי הרי"ף והשיב אף על פי שר"י אוסר ואנו כך דעתינו נוטה מכל מקום כבר נהגו שם על פי הרי"ף ומקומו של הרב הוא וכל מי שנוהג על פיו שם אפשר היה מותר וה"נ במקומו של ר"י היו אוכלין בשר עוף בחלב כו' הרי שדעת הרב ז"ל הפך דעת מהריב"ל דאף בזמנים אלו מצו ליקח פוסק אחד רב עליהם אף לענין גיטין וקדושין ומכל מקום לענין דינא מאחר שהרשב"א גופיה סיים בתשובה דחתם סופר ועד דמכל מקום טוב להזהירם שלא יהיו נוהגין כן מכאן ולהבא ודברי הרב מהריב"ל נראים נכוחים בטעמם הכי נקטינן שאינן רשאין לילך אחר פוסק א' להקל ומכל מקום אם יש להם רב אין להם לזוז מדבריו בין לקולא בין לחומרא ואף שהוא (נגד) רוב הפוסקים ז"ל ואף בזמן הזה איתיה להך דינא לקצת גדולי הדור ותו לא מידי.

ערוך השולחן יורה דעה סימן רמה סעיף כט

כתב רבינו הרמ"א בסוף סי' זה רב היושב בעיר ולומד לרבים יכול חכם אחר לבא וללמוד ג"כ שם אפילו מקפח קצת פרנסת הראשון כגון שהקהל קבלו עליהם הראשון לרב ונוטל פרס מהם על זה אפ"ה יכול השני לבא לדור שם ולהחזיק רבנות בכל דבר כמו הראשון אם הוא גדול וראוי לכך אבל אם בא חכם אכסניא לעיר אין לו לקפח שכר הרב הדר שם לעשות חופות וקדושין וליטול השכר הבא מהם הואיל והוא פרס הרב הדר שם אבל מותר לעשות החופה וליתן השכר להרב הקבוע וכן מותר לו לדון בין שני בעלי דינים שבעיר הבאים לפניו לדון דשמא הרב

שבעיר אין ממוצע להם אבל אין לו להורות איסור והיתר או לדרוש לנהוג שררא באתרא דחבריה ומי שהוחזק לרב בעיר אפילו החזיק בעצמו באיזה שררה אין להורידו מגדולתו אף על פי שבא לשם אחר שגדול ממנו אפילו בנו ובן בנו לעולם קודמים לאחרים כל זמן שממלאים מקום אבותיהם ביראה והם חכמים קצת ובמקום שיש מנהג לקבל רב על זמן קצוב או שמנהג לבחור במי שירצו הרשות בידם אבל כל שקבלו הקהל עליהם וכ"ש אם עשו ברצון השררה אין לשום גדול בעולם להשתרר עליו ולהורידו עכ"ל. וכבר כתבו גדולי עולם שעכשיו המנהג שכל שיש רב בעיר אסור לאחר לבא בעיר ולהתיישב שמה והיא הסגת גבול וגזל גמור דבאמת העניין כן הוא דבזמן הקדמון לא היה המנהג שכל עיר בוחרת לה רב אלא כשבא חכם והרביץ תורה ממילא שהיה לו חלוקת כבוד ואיזה פרס ואח"כ בא השני והנהיג ג"כ כן כדמוכח מספרי שו"ת הריב"ש והתשב"ץ ומהרי"ק ותרומת הדשן ולכן אמרו גם בזה שבנו קודם אבל עכשיו שלא ראינו מימינו מנהג זה אלא אנשי העיר בוחרים להם רב פלוני להורות ולדון ואף שעושים עמו כתב על כך וכך שנים מ"מ אין מסלקין אותו לעולם וכן המנהג הפשוט בכל תפוצות ישראל ובפרט אם עוקר דירתו מעיר אחרת לפה פשיטא ופשיטא שכל הבא להשיג גבולו הוה גזלן גמור ולא גרע משכיר דעלמא ובכה"ג נלע"ד דגם אין הבן קודם אפילו ממלא מקומו דאת אביו רצו לשכור ואת הבן אינם רוצים ורק ממילא דאם ממלא מקומו בתורה ויראה למה יגרע מאחר וכן עיקר לדינא.

שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק ב סימן צ

הנה בדבר המקוה החדשה שנבנה מחדש שיש שם שתי מקואות לטבילה על צד ההדור לפי ההלכה וגם על צד ההדור בעניני הנקיון והיופי שלא יהיה מקום טענה להיצר להחליש אף לנשים שאננות הרצון לקיים מצות השי"ת והותנה שיהיה זה רק לנשים לבד, ובעד טבילת אנשים רק בער"ה ועיו"כ לבד. אבל הא יש גם הרבה אנשים שרוצים לקיים טבילת תקנת עזרא גם בכל השנה לתפלה כדעת הרי"ף ודעימיה.

והנה אם היה הנידון באופן שאם לא יניחו אנשים לטבול במקוה החדשה לא יהיה שום מקום לאנשים לטבול, היה זה תלוי איך הוא הידיעה שהנשים אין רוצות לטבול במקוה שגם אנשים טובלין, דאם הוא רק מהשערה בעלמא כהא דעובדא דנשאל השואל ומשיב בח"א דמהדורא תליתאה סימן קכ"ג שהד"ר באמבערגער מסברת עצמו רצה לחשוש פן עי"ז שבאים אנשים לא ירצו הנשים השאננות לבא למקוה, שע"ז השיב שאין לחוש לזה כדחזינן שגם נשי דידן מפונקות ואין פוצה פה מלומר שעי"ז שאנשים הולכים ימנעו הנשים מלבא וחלילה חלילה מלומר או להרהר זאת ותואנה הוא מבקש, ואלו הנשים הרשעיות אינם רוצים ללכת אף שלא יבואו האנשים עיין שם וזה ברור. אבל אם הוא ממה שאמרו הנשים בעצמן שאין רוצות ללכת למקוה שאנשים ילכו שם שאף שאפשר שאף שאין רוצות ילכו בע"כ משום שנשים כשרות הן ולא יעברו על איסור כרת, מ"מ כיון ששומעין מהם שהוא נגד רצונם שממילא הוא נסיון להן שיש ממילא גם לחוש שמא לא יוכלו לעמוד בנסיון דהא תקינו אנשי כנה"ג להתפלל אף לכשרים ביותר אל תביאנו לידי נסיון בברכת המעביר שנה ובסנהדרין דף ק"ז אר"י אמר רב לעולם אל יביא אדם עצמו לידי נסיון, ובנשים שדעתן קלות אף נסיון כזה בעניני נקיות נגד טבען הוא נסיון גדול שיש ודאי לחוש אף לנשים כשרות וכ"ש באלו נשים שאינן מוחזקות לכשרות ביותר.

ועיין בשבת דף י"ד בטעם שגזרו טומאה בבא ראשו ורובו במים שאובין דא"ר ביבי א"ר אסי שבתחלה היו טובלין במי מערות סרוחין והיו נותנין עליהן מים שאובין התחילו ועשאום קבע ואמר אביי שהקבע היה שהיו אומרים אלו ואלו מטהרין והקשה עליו רבא מאי נ"מ הא קא טבלי בהנך אלא אמר רבא שהיו אומרים לא אלו מטהרין אלא אלו מטהרין, שלכאורה תמוה מה היה טעמיה דאביי שלא אמר כרבא שהיה טעותם לומר שרק השאובין מטהרין, ואף אם נימא דאביי סובר דגם בשביל זה שטועין לומר שאלו ואלו מטהרין נמי יש לגזור אף שאין זה מכשול בדין הטומאה, משום דהוא עכ"פ מכשול לעבור על בל תוסיף לשיטת הרמב"ם פ"ב מממרים ה"ט, ורבא סובר דכיון שאינו מכשול בדין הטומאה אין לגזור, אבל עכ"פ צריך טעם למה לא אמר אביי הטעות דאמר רבא שיותר יש לגזור. וצריך לומר משום שטעות זה דאמר רבא הוא דבר שאין לטעות מסברא דאם המים שאובין לבדן מטהרין הרי יקשה להם מפני מה הצריכו לטבול במי מערה הסרוחין, ולכן הוכרח אביי לומר שהטעות היה רק שצריך תרוייהו מי מערה ומים שאובין, ולחדש מזה שגם בשביל איסור בל תוסיף יש לגזור טומאה, ורבא מצד שלא מסתבר לו שיגזרו טומאה בשביל איסור בל תוסיף הוכרח לומר דהיה הטעות שרק השאובין מטהרין ואין צורך למי המערה כלל, ואף שאין מקום לכאורה לטעות בזה דהרי ראו שהצריכו לטבול במי המערה, מוכרחין לומר דרבא סובר שבשביל שלא רצו לילך למים הסרוחים אף לרגע אמרו בסברת עצמן דאין צורך למי המערה אף שהוא נגד מה שראו בעיניהן והראשונים טעו, או שחפשו תירוצים של מה בכך אף שידעו שאינו כלום, וגם אפשר שמתחלה היו משקרין לומר שטבלו גם במי המערה והם לא טבלו כלל אלא בשאובין עד שנשכח מהם עיקר הדין דצריך לטבול במקוה שבקרקע.

ועיין בחדושי הר"ן שכתב שהטעות היה לומר שהראשונה הוא לנקות עצמן ושלא יהא דבר חוצץ ביניהם, וזה תמוה דהא לנקות עצמן ושלא יהא דבר חוצץ הא הצריכו חפיפה שזה הא עשו קודם שטבלו במי המערה, וגם לנקות עצמן מדברים החוצצים לא סגי בטבילה אלא צריך שפשוף ביד במקום שיש לחוש שיש שם דבר חוצץ וצ"ע בכוונתו. וגם לדידיה צריך לומר שמטעם שאין רוצים לטבול במים סרוחין טעו לומר דבר כזה שלא מסתבר כלל למי שיש לו קצת דעת לטעות בזה אבל שייך לטעות כזה רק מצד הרצון לעבור שלא לטבול במים סרוחין.

הרי חזינן מהגמרא דנקיון הוא נסיון גדול, שלכן ודאי יש לחוש לשמא לא תלך איזו אשה כששמעו מהנשים שאמרו שהליכת אנשים לטבול הוא חסרון בהנקיון, ובכה"ג משמע מתשובת שו"מ שהיה הדין שלא להניח לאנשים לטבול שם. ונמצא שבעובדא זו שהנשים אומרות שאין רוצות שאנשים ילכו לטבול שם משום דמחשבות זה לחוסר נקיון ומאוס להם, יש להן רשות למונעם לדעת שו"מ. והוא כמעט מפורש בתשובת עין יצחק חלק או"ח סימן ב' שכתב שצריכין לתקן מקוה לאנשים לבד כדי שיהיה מקוה יפה ונקיה לנשים לבדן, אך אולי עד שיתקנו מקוה לאנשים סובר העין יצחק דאין יכולין למנוע את האנשים מלטבול במקוה, וכדמשמע קצת מלשון כדי שיהיה מקוה יפה ונקיה לנשים לבדן, דלשון זה משמע שעד שיתקנו מקוה לאנשים לבד לא תהיה המקוה של הנשים יפה ונקיה לנשים לבד, אבל יותר מסתבר שלא דק בלישניה כל כך דהא לא הזכיר בכל תשובתו בנידון זה, וא"כ יש לנו לפרש דבריו רק כפי המפורש שכל דינו הוא להצריך לתקן מקוה גם בעד אנשים ולא יאמרו שכיון שבטלה תקנת עזרא אין צורך לתקן מקוה לאנשים כלל שבזה פסק דלאלו שנהגו ליזהר בטבילת מקוה בשביל תקנת עזרא אין להקל להם כלל

וממילא מחוייבין לתקן מקוה לאנשים אבל כל זמן שלא תיקנו יש לנשים רשות למנוע את האנשים מלטבול שם כמו שמשמע שסובר כן גם השואל ומשיב.

אבל הא כפי שאני רואה במכתב כתר"ה אין הנידון כלל בזה דאלו שתי המקואות שנעשו לנשים לשני הצדדים יהיו לנשים לבד, והנידון הוא רק בדבר מקוה שלישית אשר רוצים לתקן במקום שנמצאו שתי המקואות של הנשים בכניסה האחרת, בזה לא מובן איזו קפידא יש להנשים אפילו להשאננות ביותר דמה איכפת להו במה שיעשו באותו הבית בחדר אחר ובכניסה אחרת מקוה לאנשים אשר תהיה בחוסר נקיון לדידהו הא הן לא יטבלו שם, וגם הא הטבילות הם בזמנים אחרים דטבילת האנשים הן בבקר, ואף אלו הטבילות דע"ש ועיו"ט הא הן ביום וטבילות הנשים הן בלילה, ובלא קפידא כלל לא שייך שיוכלו למחות בדבר השייך לקהל אף שנעשה אותו הבית רק לטבילת הנשים, דעכ"פ הא אינו קנין של הנשים שיוכלו למנוע בלא טעם כאדם על שלו שאף בלא טעם רשאי למנוע כל מי שאינו רוצה שיבא לרשותו, אלא הוא קנין של הקהל שלכן אף שנעשה עבורן כיון שאין שום קפידא הרשות ביד הקהל להרשות גם לאנשים לטבול שם.

אבל לאידך גיסא הא גם צד השני רוצה שיתקנו מקוה לאנשים אך במקום אחר, מאחר שהנשים אינן רוצות שיעשו להאנשים במקום זה אף שהוא בלא טעם, לא מובן גם לאידך גיסא מ"ט רוצה צד הראשון שיעשו מקוה להאנשים דוקא במקום זה, והלא כיון שעכ"פ כיון שבמקום זה הוא שלא ברצון הנשים הרי יבא לידי מחלוקת עי"ז הלא יותר טוב לעשות עבור האנשים במקום אחר שגדול השלום, אך אפשר הוא בשביל להפחית בהוצאת ממון דכשיעשו במקום אחר יעלה זה להוצאה יותר גדולה שיצטרכו לשכור איש מיוחד שישגיח על המקוה שם לנקותה ולחממה, וכשיעשו בהמקום שאיכא מקואות של הנשים יהיה זה הוצאה קטנה דמי שישגיח על מקואות הנשים ישגיח גם על מקוה של האנשים, וגם עצם החמום יעלה בכאן בפחות מכפי שיהיה במקום אחר, שא"כ הוא ודאי טעם גדול שחסה התורה על ממונם של ישראל כדאיתא בכמה דוכתי, ואין לצד השני לעמוד על דעתם, ואם יש עדיין לחוש למחלוקת ודאי השלום עדיף מצד הפסד הממון ואין לצד הראשון לעמוד על דעתם, שלכן לא מובן כל ענין המחלוקת משני הצדדים, ולא שייך כלל הנידון בדבר חיוב הנוהגין לטבילת עזרא ולתשו' השו"מ והעין יצחק מאחר שלשני הצדדים יעשו מקוה לאנשים והחלוק הוא רק באיזה מקום, וגם בזה פשוט שצריך להכריע כדכתבתי דכשלא יהיה מחלוקת יש לעשות בהבית שיש שם מקואות הנשים, אבל בחדר אחר ובכניסה מיוחדת מפני הפסד ממון, ואם יהיה מזה מחלוקת צריך לעשות במקום אחר ואין להשגיח על הפסד הממון.

ועד שיתקנו כראוי המקוה להאנשים יש למנוע את האנשים מלטבול במקואות שטובלות הנשים מאחר שהנשים מוחות בזה מטעם דסוברות שהוא חסרון לנקיות שמקפידות על זה, והוא לכו"ע גם להשו"מ ולהעין יצחק כדכתבתי. ובפרט שבדעטראיט איכא עוד שתי מקואות בשני בתי כנסיות שברור שיניחו לכל מי שירצה מאנשים לטבול במקואותיהם ובעד תשלומין ודאי יניחו, ואף שהם במקומות רחוקים מעט אין קפידא כל כך מלטבול שם ולא שייך כלל לדון בזה.

ופשוט לע"ד שאף אלו שאין נזהרין בטבילת תקנת עזרא מחוייבין לעזור לבנין מקוה עבור טבילת האנשים משום דודאי יש להחשיב גם מקוה דאנשים מצרכי העיר מאחר שהוא דבר הראוי ליזהר בזה אף שאינו חובה, שאין לך צורך גדול מזה שכל מי שירצה לקיים כל מילי מעלייתא ומילי דחסידותא שיוכל לקיים. והנני ידידם דורש שלומם וטובתם כל הימים. משה פיינשטיין

שו"ת הריב"ש סימן תכה

ומה שהוקשה לך איך חז"ל הניחו שום קדשה בעולם שהרי אינן מטהרות עצמן. חלילה שחז"ל יניחו קדשה ויתירוה, ואף אם תהיינה טובלות לנדותן. והכתוב צווח. לא תהיה קדשה מבנות ישראל. וכתב הרמב"ם ז"ל שהיא אזהרה לה ולהבא עליה. והרמב"ן ז"ל כתב בפי' התורה שהיא אזהרה לב"ד שלא יניחו בנות ישראל להפקיר עצמן לישב בעינים על הדרך או בקובה של זונות לזנות לכל יבא. באו ונצווח על דורנו שאין דומה יפה. וגדולי הדור העלם יעלימו את עיניהם פן יכשלו בני פריצי עמנו בנכריות ותצא אש ומצאה קוצים ונאכל גדיש. והקדשות שהיו בימי חז"ל שלא ברצון חכמים היו. אדרבה, היתה גזרה ושמד לגזור עליהם כן. כמו שאמרו (בע"ג י"ז:) על רבי חנינא בן תרדיון שגזרו על בתו לישב בקובה של זונות. ומ"מ נראה שבימיהם היו הקדשות נזהרות מלשמש בימי נדותן. כדמשמע התם בפ"ק דע"ז (י"ח) דאמרה ליה ברתיה דרבי חנינא בן תרדיון לרבי מאיר דשתנא אנא. ומה שנפלאת איך לא תקנו טבילה לפנויה כדי שלא יכשלו בה רבים, ואין כאן מקום תמה, שהרי כיון שהפנויה אסורה כמש"כ. אדרבה, אם היתה טובלת היה בה מכשול שהיו מקילין באסורה, כיון שאין אסורה אלא מדרבנן. כמו שאירע לאותו תלמיד ששנה הרבה ושמש תלמידי חכמים הרבה. ומת בחצי ימיו, שהיה מיקל בימי לבונה ולא בימי נדותה. כדאיתא בפ"ק דשבת (י"ג:). וכתב ר"ת ז"ל שאי אפשר לתלמיד ששמש חכמים הרבה שלא ידע לדרשת רבי עקיבא (בשבת ס"ד:) בפסוק והדוה בנדתה. לעולם תהא בנדתה עד שתבא במים. וכיון שלא היה מקל בימי נדותה לא היה לו להקל בימי לבונה שהרי כיון שלא טבלה בנדתה היא. אלא ודאי טובלת היתה לטהרות בסוף ימי נדותה של תורה, דהיינו לאחר שבעה מתחלת ראייתה. ואחר כן היתה סופרת שבעה נקיים וחוזרת וטובלת לבעלה. ואותו תלמיד כיון שטבלה טבילה ראשונה והיא טהורה בדין תורה, היה מיקל לישן עמה בקרוב בשר קודם מלאת לה שבעה נקיים. ופרץ גדרן של חכמים. ולכן מת בחצי ימיו. ונראה שנהגו בטבילה זו בדורות הראשונים משום טהרות. כמו שהיו מטבילין את הקטנות. כדאיתא במס' נדה פ' בנות כותים (ל"ב) מעשה והטבילוה קודם לאמה. ואמרינן בשלמא דרבי ורבי יוסי משום תרומת א"י וכו'. ועוד דאפשר דס"ל טבילה בזמנה מצוה. ואעפ"כ כתב הרמב"ן ז"ל שבטלוה בדורות האחרונים משום דהויא חומרא דאתיא לידי קולא שיבאו בה לידי מכשול להקל באסורא דרבנן, כמו שנכשל אותו תלמיד. ובזה יש לתרץ במה שהוקש' לך. והארכתי במה שלא הי' צריך למען השלים דרושך ולמלאת מבוקשך. ואתה שלום. כחפצך וחפץ דורש שלומך, נאמנך יצחק ב"ר ששת זלה"ה.

שולחן ערוך יורה דעה הלכות נדה סימן קצח סעיף מ

צריך לעמוד על גבה יהודית גדולה יותר מי"ב שנה ויום אחד בשעה שהיא טובלת שתראה שלא ישאר משער ראשה צף על פני המים, ואם אין לה מי שתעמוד על גבה, או שהוא בלילה, תכרוך שערה על ראשה בחוטי צמר או ברצועה שבראשה, ובלבד שתרפם או בשרשרות של חוטים נב חלולות או קושרת בגד רפוי על שערותיה.

Rabbi Moshe Rotberg

הלכות נדה להרמב"ן סוף פרק ט

כה. ומדיני החציצה (עו) לא טוב היות האדם מחמיר יותר מדאי ומחפש אחר הספיקות לפסול טבילתה בדבר הקל כי אם כן אין לדבר סוף, אלא אחר שחפפה ראשה וסרקה במסרק (עז) וחפפה ורחצה

שלחן ערוך יורה דעה סי' קצח סי"ח וסעיף כ

צואה שתחת הצפורן שלא כנגד הבשר, חוצץ; כנגד הבשר, אינו חוצץ. ובצק שתחת הצפורן, אפילו כנגד הבשר חוצץ. ואיזהו שלא כנגד הבשר, זה שהצפורן עודף על הבשר. ולפי שאינן יכולות לכוין מה נקרא כנגד הבשר או שלא כנגדו, נהגו הנשים ליטול צפרניהם בשעת טבילה:

דוקא בצק שתחת הצפורן חוצץ, אבל הצפורן עצמה אינה חוצצת. ואפילו אם היתה גדולה ועומדת ליחתך ופורחת ועוברת מכנגד הבשר, אינה חוצצת: הגה - מיהו כל זה דוקא שאין צואה או בצק תחתיו בשעה שטבלה. ומאחר דכבר נהגו ליטול הצפרנים, אפילו אם צפורן אחת נשאר בידה וטבלה, צריכה טבילה אחרת

שו"ת אחיעזר חלק ג סימן לג

(א) בדבר שאלתו אודות הנשים הנוהגות לגדל צפרנים (מאניקיר) שנשאל משתי נשים הרוצות לשמור דיני טהרה וטבילה כדת רק שלא יגזזו את הצפרנים, שמבואר ברמ"א /יו"ד/ סי' קצ"ח ס"כ שאחרי שכבר נהגו ליטול הצפרנים (מחשש שמא נמצא תחת הצפורן מעט טיט וממילא מקפדת על הצפורן או כמש"כ הש"ך שם משום ד' הראב"ד דכיון דעתידין ליטלן חייצי השתא) אפי' אם צפורן אחת נשארה בידה וטבלה צריכה טבילה אחרת. באמת הקשה ידידי כת"ר לשאול וראוי לדבר על לבן לבלי לשנות ממנהג הנשים הנוטלות הצפרנים קודם הטבילה. אולם אם הדבר נמנע ויוכלו לבוא לידי מכשול להמנע עי"ז מטבילה יש לצדד בזה, כי הנשים מנקות היטב את הצפרנים והן מקפידות דוקא לבלי לגזוז, ורק היכא שרוב בני אדם מקפידים אזלינן בתר רובא כמ"ש בריש סי' קצ"ח ובט"ז סק"ב, והכא באמת רוב בנ"א =בני אדם= אינם מקפידים על הצפורן וגם הנשים אינן מקפידות רק בשעת טבילה מחשש החומרא ומנ"ל דרוב הנשים מקפידות ע"ז וגם הנשים שאינן טובלות הלא אינן מקפידות, ומה שהחמירו בזה גם בדיעבד היינו לפי שהיא עצמה מקפדת ע"ז אלא ששכחה ובכה"ג שהיא מקפדת גם היכא דרוב בנ"א אינם מקפידים חוצץ, וכ"ה שי' הרמב"ם והטור והמרדכי מובא בש"ך סק"ב, משא"כ היכא שהיא אינה מקפדת כלל ואדרבה רוצה דוקא שלא לגזוז הצפורן ולטבול כך בזה אם אין רוב בנ"א מקפידים רק שרוב הטובלות מקפידות לא הוי רובא ומכיון דהיא אינה מקפדת אינו חוצץ. גם יש לצרף בזה השיטה דאזלינן בתר דידה, ואם דלא קיי"ל כן להלכה מ"מ יש לצרפה לסניף.

ובעיקר הדין הנה מד' המחבר נראה דצפורן אינה חוצצת אף שמנהג הנשים להסירן כמ"ש בב"י ובשו"ע שם וז"ל ולפי שאין יכולת לכוין מה נקרא נגד הבשר או שלא כנגדו נהגו הנשים ליטול הצפרנים בשעת טבילה ע"כ, נראה דאף אחר המנהג אינו לעיכובא אם רק הי' נקי כמ"ש בסעיף כ' דצפורן עצמה אינה חוצצת וכ"כ בהג' שערי דורא, ורק הרמ"א החמיר בזה דאחר שנהגו להסירן משום חשש קצת טיט הוי אצלן כדין גמור להקפיד על הסרת הצפורן. ונראה שמה"ט הקיל הט"ז בס"ק כ"א בשבת ויו"ט וחוה"מ ע"י ניקור היטב, והא לכאו' במיעוט המקפיד גם בדיעבד לא עלתה לה טבילה, אלא משום דהא דחשוב מיעוט המקפיד אין זה רק מצד חומרא ובשעת הדחק יש לסמוך ע"ד המחבר. ומה"ט נמי יש לסמוך להקל היכא שהיא אינה מקפדת שהנה מבעלי המאניקיר שרוצות דוקא להשאיר הצפרנים, ובזה ל"ש גם חומרת הראב"ד המובא בש"ך שם דצפורן עצמה חוצצת משום דעומד לגזוז, דאצלן אינן עומדת לגזוז (ואפ"ל דלהכי הקילו בשויו"ט וחוה"מ משום דאף שהנשים החמירו על עצמן והקפידו להסיר הצפרנים לא הי' המנהג רק היכא דאפשר, אבל היכא דלא אפשר כמו בשבת ויו"ט לא החמירו על עצמן וממילא לא הוי קפידא, אלא דלד' הש"ך שחושש לדעת הראב"ד הא עומדות לגזוז לאחר השבת).

והנה בשו"ת משיב דבר חיו"ד סי' מ"ג מ"ד האריך אם להתיר טבילה ביום כדי שלא תבוא לידי חמורות יעוי"ש שמסיק שצריך ישוב הדעת בזה וכ' דבחציצה במיעוט המקפיד שהוא מדרבנן אין להתיר משום שלא תבוא לידי חמורות שלא תטבול, נראה דזהו בגזירה דרבנן המבואר בתלמוד דחוצץ דגם בדיעבד לא עלתה לה טבילה, אבל בנ"ד שאין בזה רק משום חומרא שהחמירו על עצמן ומצד עיקר הדין אין לחוש דצפורן עצמה אינה חוצצת וגם היכא דאי אפשר כמו בשויו"ט מקילין ע"י ניקור גרידא בזה בודאי יש להקל כדי למנוע מאיסור כרת ח"ו. כל זה כתבתי מה שיש לצדד בזה, אולם באשר לא מצאתי היתר מפורש בדברי רבותינו האחרונים וגם ראוי לחוש דלא ליפוק חורבא מזה, וע"כ אין להורות היתר מפורש רק לצוות בבית הטבילה לבלי למחות בהנשים האלו שאינן מתרצות להסיר הצפרנים העשויות במאניקיר.

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק א סימן קט

הנה מה שמתנצל כתר"ה במה שחלוק עלי בדבר הלכה הוא למותר כי כן דרך התורה שצריך לברר האמת וח"ו מלשתוק מי שסובר שאינו כן בין לקולא בין לחומרא. ומצד לא תענה על רב עיין בנ"י סנהדרין דף ל"ו בשם המפרשים לאו למימרא דאסור לענות על רב דאדרבה אסור לו לשתוק אלא הכי אמר קרא שראוי לעשות בענין שלא יצטרכו לענות על רב כלומר שידברו הם תחלה ולא מפני כבודו אלא שיש לחוש שמא לא ירצה התלמיד אח"כ לחלוק על הרב עיין שם, וכן משמע מפרש"י במתני' /סנהדרין/ דף ל"ב שכתב שמא יחייבנו הגדול ולא ירצו לחלוק על דבריו משמע שודאי רשאין לחלוק וגם מחוייבין כדסובר הנ"י אך שחוששין שמא לא ירצו. ולתוס' /סנהדרין/ דף ל"ו שסברי שאסור לחלוק עיין במהרש"א ומהר"מ הא סברי בלשון אחד שלא נאמר האיסור אלא בדיני נפשות ואף לפי' הראשון יכולין דרך שאלה. והרמב"ם אף שבפירוש המשנה כתב אסור לנשארים לחלוק עליו מ"מ בהלכותיו בפי"א מסנהדרין ה"ו לא כתב בלשון שאסור משמע שסובר בחבורו כפי' הנ"י. ולבד זה אין דין זה אלא בעמידה למנין ולא באמר הגדול הדין דרך למוד או אף דרך תשובה למעשה ולא היה בצרוף למנין וכדאשכחן כמה פעמים

שהקשו התלמידים לרבם על פסק דינם והוראתם ואף שאפשר הוא מטעם התוס' משום שהוא דרך שאלה או משום שאינו בד"נ הי"ל לתוס' להביא ראיה מכאן אלא פשוט שהוא מטעם דלא נצטרפו למנין. וגם מסתבר שאין בזה"ז דין גדול ומופלא לגבי דין זה שלא לחלוק עליו. ואף שהרמ"א בחו"מ סי' י"ח כתב דטוב להתחיל מן הקטן הוא משום דלכתחלה יש עכ"פ להחמיר. ואף שזה שהוא רק לכתחלה הוא משום דאיירי בד"מ כדאיתא בסמ"ע מ"מ כיון שהוא רק דין דלכתחלה סובר דיש להחמיר גם בזה"ז שליכא דין גדול ומופלא. לכן אף אם יחשוב אותי כתר"ה לגדול רשאי לחלוק וממילא מחוייב לומר דעתו ואין מן הצורך להתנצל. אבל עכ"פ בעצם השאלה האמת כדכתבתי לאיסור.